

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Vendula Ševčíková

Využití odpadových materiálů

při práci s dětmi mladšího školního věku ve školní družině

Olomouc 2023

vedoucí práce: Mgr. Pavla Vyhnálková, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 13. 4. 2023

Děkuji paní Mgr. Pavle Vyhnálkové, Ph.D., za její podněty a rady, které mi jako vedoucí mé bakalářské práce poskytovala při jejím zpracování.

Děkuji učitelům, vychovatelům a žákům základní školy a školní družiny, ve kterých jsem prováděla realizaci praktické části této práce.

Obsah

Úvod	5
1 Období mladšího školního věku	7
1.1 Tělesný vývoj a rozvoj motoriky	7
1.2 Vývoj poznávacích procesů	8
1.3 Emocionální vývoj a socializace.....	9
2 Výchova ve volném čase a zájmové činnosti	11
2.1 Složky volného času	11
2.2 Výchova mimo vyučování	12
2.3 Zájmové činnosti.....	13
2.4 Požadavky na výchovu ve volném čase, v době mimo vyučování	14
2.5 Školská zařízení pro zájmové vzdělávání	15
3 Odpadový materiál	17
3.1 Dělení odpadu	17
3.2 Využití odpadových materiálů ve školní družině	19
4 Výukové cíle, didaktické zásady, formy a metody výuky.....	22
4.1 Výukové cíle	22
4.2 Didaktické zásady	23
4.3 Organizační formy výuky	26
4.4 Metody výuky	27
5 Výtvarně-pracovní projekt.....	28
5.1 Školní družina při Základní škole a Mateřské škole Prosenice	28
5.2 Člověk a svět práce	29
5.3 Etapy realizace projektu.....	30
5.4 Bezpečnost a ochrana zdraví při práci	31
5.5 Metodické listy	32
Závěr	67
Seznam zkratk	69
Seznam použité literatury a pramenů	70
Seznam obrázků.....	73
Seznam příloh	74

Úvod

K napsání bakalářské práce s tématem Využití odpadových materiálů při práci s dětmi mladšího školního věku ve školní družině jsem se rozhodla z toho důvodu, že řada škol i školních družin se potýká s nedostatkem finančních prostředků na získání materiálu pro pracovní i výtvarné činnosti žáků. Ceny výtvarných i pracovních pomůcek neustále narůstají.

V naší společnosti se často řeší problematika třídění odpadů a jejich následná recyklace či upcyklace. Otázky týkající se ekologie, environmentální výchovy jsou vhodně zařazovány do vzdělávacího systému. Náležitě zvoleným přístupem můžeme s touto problematikou seznamovat děti již od předškolního věku.

Chtěla jsem tedy touto cestou pedagogům, vychovatelům, rodičům i samotným žákům ukázat možnosti využití odpadových a zbytkových materiálů, jejich každodenní dostupnost v domácnostech, a tím i finanční nenáročnost. Tyto materiály nejsou dětem nijak cizí, neumí si však mnohdy představit, jak je můžeme využít k estetické činnosti.

Hlavním cílem této bakalářské práce je vytvořit metodické listy k výtvarně-pracovním aktivitám využívajícím odpadové materiály, tyto aktivity realizovat s žáky v konkrétní školní družině, zhodnotit jejich průběh a navrhnout případné modifikace pro další využití.

Bakalářská práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola se zabývá popisem specifík dětí v období mladšího školního věku, jejich tělesným vývojem, rozvojem motoriky, vývojem poznávacích procesů, emocionálním vývojem a socializací.

Druhá kapitola je věnována výchově ve volném čase, výchově mimo vyučování, zájmové činnosti a školní družině jakožto školskému zařízení pro zájmové vzdělávání.

Druhým odpadových materiálů, jejich třídění a možnému využití je věnována třetí kapitola.

Protože jsem se v praktické části věnovala přípravě a ověřování metodických listů, což souvisí s vyučováním, učením a vzděláváním, je do bakalářské práce zařazena kapitola pojednávající o výukových cílech, didaktických zásadách, formách a metodách výuky.

Při realizaci praktické části, vytváření výrobků s dětmi ve Školní družině v Prosenicích jsem dodržovala didaktické zásady, formy i metody výuky, které jsem popsala v teoretické části.

Vycházela jsem z Rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělávání i ze Školního vzdělávacího programu Základní školy a Mateřské školy Prosenice. Stanovovala jsem si vzdělávací cíle, dodržovala pravidla bezpečnosti při práci s dětmi.

1 Období mladšího školního věku

Každý jedinec prochází během svého života psychickým vývojem, tzv. ontogenezí. Psychický vývoj jedince je velmi složitý proces, při němž dochází k řadě změn tělesných i psychických. (Šimíčková-Čížková, 1999, s. 7)

Tento proces je složen z jednotlivých vývojových etap, které jsou odlišné vzhledem k věku jedince. (Šimíčková-Čížková, 1999, s. 18)

Vývojová etapa období mladšího školního věku začíná při vstupu dítěte do školy. Většinou jde o věk od 6–7 let do 11 let. (Šimíčková-Čížková, 1999, s. 93)

Někteří autoři tuto vývojovou etapu ještě dále rozdělují. Podle Vágnerové na raný školní věk a střední školní věk. Raný věk trvá od 6–7 do 8–9 let, kdy dochází ke změně sociálního postavení, vývojovým proměnám z hlediska vztahu ke škole. Ve středním věku pak od 8–9 do 11–12 let dochází k přípravě na dospívání. (Vágnerová, 2012, s. 255)

U dítěte se objevuje nová sociální role, role školáka. Započíná rituálem zápisu do školy, následuje slavnostní zahájení školního roku, pro dítě začíná nová fáze života. Rozvoj jeho osobnosti bude ovlivněn životem ve škole. Dítě tak oficiálně vstupuje do společnosti, která od něho očekává plnění určitých povinností. Zároveň se dítě zařazuje do nové vrstevnické skupiny. (Vágnerová, 2012, s. 254–255)

1.1 Tělesný vývoj a rozvoj motoriky

Při vstupu dítěte do školy se mění jeho tělesné proporce, postava se protahuje, končetiny se prodlužují, hlava se zmenšuje, dobře viditelné je oddělení hrudníku a břicha, vystupují svaly. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 112)

Musíme počítat s velkými individuálními rozdíly a samozřejmě i s rozdíly mezi pohlavími. Děvčata rostou v tomto období rychleji, ke zpomalení dochází kolem 8 let. (Šimíčková-Čížková, 1999, s. 94)

Ovládání těla (motorika) se zklidňuje, dítě je schopné provádět přesnější, účelnější a drobnější pohyby, což využije hlavně při psaní, lépe šetří silami. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 113)

Přetrvává radost z pohybu, roste zájem o různé druhy sportu. (Šimíčková–Čížková, 1999, s. 94) Domníváme se, že je důležité tyto činnosti podporovat, umožňovat je a využívat nabízené příležitosti.

1.2 Vývoj poznávacích procesů

V oblasti poznání dochází k nárůstu aktivity dítěte, které se chce všeho zúčastňovat, aktivně se zapojovat, zjišťovat vlastnosti jevů. Dítě je zvědavé, vytrvalé. (Šimíčková–Čížková, 1999, s. 94)

Začíná vše chápat realisticky, není již tak moc závislé na svých přáních a okamžitých potřebách. Langmeier uvádí, že děti začínají používat analyticko-syntetické činnosti. Dokáží rozebrat celek na části a následně ho zase podle určitých hledisek složit. Mohou rozlišovat jak zvukovou, tak grafickou podobu slov, analyzovat prvky množin. To vše je důležité pro úspěšné učení čtení, psaní a počítání. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 113)

Vnímání již není náhodné, stává se cílevědomým, přechází od konkrétního k všeobecnému a ve věku 10–11 let je zhruba stejné jako u dospělého, jen s tím rozdílem, že dítě ještě nemá tolik zkušeností pro třídění informací. Představitivost u mladšího školáka je na vrcholu, rozlišuje fantazii a skutečnost, proniká více do reality. Co se týká paměti, při vstupu do školy převládá ta mechanická, neúmyslná a postupně se rychle zdokonaluje. Rozvíjí se pozornost, jež má vliv na kvalitu ostatních poznávacích procesů. Nejprve je krátkodobá, přerušovaná, proto by měly být v této době úkoly kratší a buzení pozornosti častější. Ve vývoji myšlení dochází k osvojování si schopnosti logických operací. Na počátku školní docházky jde o konkrétní logické operace. Myšlení se postupně stává relativně samostatným procesem a odděluje se od vnímání. (Šimíčková–Čížková, 1999, s. 95–96)

Vágnerová uvádí, že v oblasti myšlení a uvažování dochází k postupné proměně. Mladší školák poznává okolní svět, vychází z vlastní zkušenosti a jeho myšlení je tak vázáno na realitu. Postupně začíná chápat pravidla fungování světa, získává další poznatky a dochází k zobecnění reality. (Vágnerová, 2012, s. 267)

Stejně jako Šimíčková–Čížková i Vágnerová uvádí, že vnímání začíná být diferencovanější a integrovanější. Podle Vágnerové děti ve věku 5–7 let dokážou zpracovat zrakové a sluchové podněty na takové úrovni, kterou potřebují pro zvládnutí výuky čtení a psaní. Důležitou roli hraje i zlepšení vidění na blízko, rozlišení detailů složitějších obrazců i jejich poloha. Děti tedy umí zpracovat ortografickou informaci, vnímají celek jako soubor navzájem souvisejících částí.

Důležitého významu nabývá koordinace zrakového a sluchového vnímání právě v době, kdy se děti učí číst a psát. (Vágnerová, 2012, s. 261, 266)

Spolu s myšlením prochází vývojem i řeč. Každé dítě má různou slovní zásobu, výslovnost. Ve škole se učí řeč psanou i čtenou, vlivem získání dovedností čtení a psaní si rozšiřuje individuální slovní zásobu. (Šimíčková–Čížková, 1999, s. 95–96)

Jazykové schopnosti se mezi 6.–11. rokem rozvíjejí vlivem výuky ve škole. Děti si osvojují různé specifické výrazy a pojmy, což jim umožňuje rozumět složitějším sdělením. V tomto období nejde pouze o rozšíření slovní zásoby, ale hlavně o poznání významu jednotlivých slov. Ve škole se učí pochopit jejich podobnost, totožnost, rozdílnost. Získávají schopnost správně používat gramatická pravidla, porozumět logice větné skladby. Nejprve však musí pochopit podstatu písma. Jde o kód, který se dítě naučí rozšifrovat. Písmeno není obrázek, písmeno je symbol, který má svou funkci a danou zvukovou podobu. Z písmen složí slabiky, slova, ze slov věty. Věty už nesou jistou informaci. Důležité je i pořadí slov ve větě, protože jakoukoliv jeho změnou se změní i smysl sdělení. Vývojem prochází i čtenářské dovednosti. Čtení bez porozumění (na konci 1. třídy), kdy obsah přečteného dítěti často uniká, se mění na čtení s porozuměním. (Vágnerová, 2012, s. 297–302) Tento proces bychom měli velmi cílevědomě děti učit, snažit se je vést ke čtení, k interpretaci a vysvětlování přečteného.

1.3 Emocionální vývoj a socializace

Mezi školáky existují velké individuální rozdíly. „*Trvá značná citová ovlivnitelnost. Začínají se rozvíjet vyšší city (etické, estetické, sociální, intelektové). Hodnotová orientace a sociální kontrola jsou zpočátku velmi labilní, závislé na situaci a autoritě.*“ (Šimíčková–Čížková, 1999, s. 97)

Domníváme se, že by se dítě v této době mělo stát emocionálně vyrovnaným a sociálně obratným, což je důležité pro úspěšnou školní adaptaci.

Vágnerová uvádí, že děti v tomto věku jeví zvýšenou emoční stabilitu a odolnost vůči zátěži. Dochází také k většímu propojení emočního hodnocení a racionálního uvažování. Dítě je schopno lépe se vyznat ve svých pocitech i v pocitech ostatních lidí. S emocemi umí zacházet účelněji. Dokáže rozlišovat a vnímat jejich kvalitu, intenzitu a délku trvání. Kolem 10 let věku dítě začíná chápat emoční ambivalenci. Ví, že se u lidí mohou objevovat smíšené nebo protikladné pocity, že pozitivní a negativní pocity se mohou vyskytovat současně. V tomto období umí dítě mluvit o emocích jiných lidí. Hodnotí veškeré emoce podle toho, jak

předpokládá, že je budou posuzovat ostatní. S nástupem do školy dochází k rozvoji sebepojetí i sebehodnotících emocí, které jsou důležité pro regulaci chování dítěte a rozvoj sociálních kompetencí. (Vágnerová, 2012, s. 305–308)

Sociální normy morálního jednání začínají být stabilní a morální vývoj dítěte bývá silně ovlivňován výchovou v rodině. (Šimíčková–Čížková, 1999, s. 97)

Se vstupem do školy se dítě ocitá ve vrstevnické skupině školní třídy. Lépe rozumí názorům a potřebám spolužáků, rozvíjí se jeho schopnost sociálního porozumění. Roste i schopnost seberegulace. Dítě si klade vzdálenější cíle a při jejich dosažení musí vyvinout dlouhodobé volní úsilí a být vytrvalé. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 131)

Z hlediska socializace je pro dítě důležitý vstup do školy a odklon od rodiny. Jde o další fázi přípravy na společenský život. Rozvíjí se vztahy s různými lidmi mimo rodinu, dítě získává nové role spojené s novými sociálními skupinami. Pro rozvoj dětské osobnosti jsou v období školního věku důležité rodina, školy, vrstevnická skupina. (Vágnerová, 2012, s. 311–312)

Základem citové jistoty u dítěte jsou rodinné vztahy. Vstupem do školy dítě poznává nové vztahy s vrstevníky, nejprve se zajímá o vlastní úspěch, později i o úspěch kolektivu třídy. Začíná se objevovat vědomí sounáležitosti, společné odpovědnosti. Málo rozdělená dětská skupina na konci školního věku se ke konci tohoto období diferencuje. Vznikají chlapecké a dívčí skupiny, které se diametrálně liší. Chlapci jsou aktivnější, snadněji přechází z jedné činnosti na druhou. Děvčata jsou naopak schopna dlouhodobější činnosti, jsou více odolná vůči rušivým vlivům a vstřícnější k požadavkům učitelů. Mladší školák má v tomto období za hlavní činnost učení, práci a plnění úkolů. Nepodceňujme důležitost hry pro jeho zdravý vývoj osobnosti. Hra plní funkci relaxace, přirozeného odreagování od školních povinností a hygienu duše. Může být učitelem využita i přímo ve školním vyučování. (Šimíčková–Čížková, 1999, s. 98–99)

2 Výchova ve volném čase a zájmové činnosti

Hájek a kolektiv (2011, s. 14) charakterizují pedagogiku volného času jako vědu, která „*se zabývá pojetím a cíli, obsahem a způsoby výchovného zhodnocování volného času, organizacemi a institucemi, které tyto aktivity uskutečňují nebo pro ně vytvářejí podmínky, a koncepcemi jeho dalšího vývoje propracovávanými na základě vývoje společnosti a oboru samého*“.

Pedagogika volného času má za úkol charakterizovat volný čas jako dobu, kterou jedinec využívá k nepovinným činnostem, k odpočinku, zábavě, rozvoji osobnosti. Volný čas umožňuje každému svobodnou volbu vyžití a činností. U dětí je volba způsobu trávení volného času do jisté míry závislá na vůli rodičů, školy a dalších institucí. Se stoupajícím věkem se tato závislost zmenšuje. (Hájek, 2004, s. 26, 28)

Významnou roli ve využití volného času hraje možnost seberealizace jedince. Každý jedinec potřebuje mít subjektivní pocit smysluplného využití svého volného času. Rozdíly v prožívání volného času jsou ovlivněny pohlavím, věkem, vzděláním, kulturou a tradicemi prostředí, duševní i tělesnou kondicí. (Spousta, 1996, s. 16)

2.1 Složky volného času

Hájek uvádí, že Dumazedier rozlišuje tři složky volného času (složka relaxační, složka zábavy a složka sebevzdělávací a vzdělávací).

Složka relaxační

Patří sem odpočinek, zahálení, lenošení, zkrátka fyzický i psychický odpočinek všeho druhu. Spánek není počítán do odpočinku, protože se jedná o fyziologickou potřebu organismu k doplnění sil.

Složka zábavy

V této složce najdeme vše, co může být aktivním odpočinkem, např. televize, poslech rádia, film, divadlo, schůzky s přáteli, různé činnosti v zájmových útvarech, rekreační sportovní činnosti, rodinné oslavy, dovolená.

Složka sebevzdělávací a vzdělávací

Sem patří všechny aktivity, kterými děti rozšiřují své dovednosti a vědomosti. Jedná se o činnost v různých spolcích, organizacích a zabývání se svými koníčky.

Tyto tři uvedené složky volného času můžeme zároveň považovat i za jeho funkce. (Hájek, 2004, s. 26–29)

2.2 Výchova mimo vyučování

Výchovu mimo vyučování vzhledem k obsahu činností chápeme jako širší pojem než výchovu ve volném čase. Zahrnuje mimo aktivity ve volném čase (rekreace, odpočinek, dobrovolná veřejně prospěšná činnost, zájmové činnosti, zábava) také oblast dětských povinností (příprava na vyučování, sebeobsluha). (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 69)

Podle Hájka a kolektivu (2011, s. 69) je výchova mimo vyučování charakterizována čtyřmi znaky:

- převážně probíhá ve volném čase,
- realizuje se mimo povinné vyučování,
- uskutečňuje se mimo bezprostřední vliv rodiny,
- je institucionálně zajištěná.

Hlavními funkcemi výchovy mimo vyučování jsou funkce výchovně-vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní.

Výchovně-vzdělávací funkce

Ta se automaticky uskutečňuje v každém organizovaném kolektivu. Vedoucí se snaží předávat dětem a mládeži vědomosti, dovednosti, návyky.

Zdravotní funkce

Děti a mládež ke zdravému životnímu stylu, k různým pohybovým činnostem, učí se a upevňují si důležité hygienické návyky. Mezi důležitý prvek patří naučit děti střídat činnosti různého charakteru.

Sociální funkce

Tato funkce je naplněna péčí o děti během doby, kdy jsou rodiče v zaměstnání. Děti se učí vytvářet správné sociální vztahy a vyrovnávat se s rozdíly mezi různými sociálními typy dětí.

Preventivní funkce

Výchova vede k prevenci a zamezení vzniku negativního trávení volného času (alkoholismus, drogy, krádeže, vandalismus). (Hájek, 2004, s. 37)

2.3 Zájmové činnosti

Pojem zájem můžeme charakterizovat kladným citovým hodnocením jisté skutečnosti, nebo snahou ji poznat a vykonávat činnosti s ní spojené. Zájmy ukazují na zaměření osobnosti člověka, na jeho motivaci a schopnosti. Zájmy často tvoří náplň volného času. (*Pojem zájmy* [online], 2023)

Zájmová činnost je aktivita směřující k uspokojení individuálních zájmů jedince. Podporuje talent, nadání a vytváří podmínky pro získání a následné uplatnění vědomostí, hlavně pak dovedností a zkušeností. (Kratochvílová, 2004, s. 195)

Jak podotýká Hájek a kol. (2010, s. 42), „*výchova ve volném čase se uskutečňuje v průběhu činností založených na zájmech účastníků*“.

Zájmovou činnost můžeme definovat jako rozvoj specifických sklonů a zájmů jedince v zařízeních pro zájmové vzdělávání. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2010, s. 127)

Zájmové činnosti dělíme do těchto zájmových oblastí:

- Rukodělné činnosti – rozvíjí hlavně manuální dovednosti (jemná motorika) a pomáhají při osvojování různých pracovních postupů (konstrukční práce, montáž a demontáž, práce s různými druhy materiálů, vyšívání atd.).
- Přírodovědné zájmové činnosti – seznamují jedince se základy přírodních věd, podílí se na rozvoji citu k přírodnímu prostředí a pokládají základy k jeho ochraně.
- Esteticko-výchovné činnosti – podporují rozvoj kreativity, vytváří vztah dětí k estetickým hodnotám, podporují afektivní složku osobnosti (činnosti hudební, dramatické, výtvarné atd.).
- Tělovýchovné a sportovní činnosti – pomáhají zejména při rozvoji fyzické zdatnosti dětí, ale učí i toleranci a smysl pro fair play (sportovní hry, turistika, lehká atletika aj.).
- Společenskovědní zájmové činnosti – rozšiřují vědomosti o společnosti z hlediska historie i tradic, jazykové znalosti (sběratelství, folklór, zájmové jazykové vzdělávání).

- Informatika – rozvíjí logické myšlení, umožňuje dětem získávat a rozvíjet počítačové dovednosti. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 169–170)

2.4 Požadavky na výchovu ve volném čase, v době mimo vyučování

Pro zajištění úspěšnosti výchovně vzdělávací činnosti musíme respektovat:

- obecné pedagogické zásady – zejména názornosti, přiměřenosti, vyzdvihování kladných rysů osobnosti, posloupnosti atd. (podrobněji viz. podkapitola 4.2 didaktické zásady),
- požadavky výchovy ve volném čase: (v době mimo vyučování):
 - o dobrovolnosti (nutnost cílené a dobře promyšlené motivace),
 - o aktivity (seberealizace, podílení se na náplni organizovaného zájmového útvaru),
 - o pedagogické ovlivňování aktivit ve volném čase (ovlivňování prostřednictvím nabídky, motivace, prostředí, pomůcek),
 - o zajímavosti a zájmovosti (nabízeno zajímavým způsobem, uspokojení zájmů dětí),
 - o citovosti a citlivosti (tvorba kladných citů),
 - o seberealizace (každý může uplatnit své vlohy a schopnosti – i dítě ve škole méně úspěšné),
 - o orientace na sociální kontakt (interakce s kamarády),
 - o jednoty a specifčnosti vyučování a výchovy mimo vyučování (rozvoj osobnosti, spolupráce pedagogů),
 - o pestrosti a přitažlivosti (v obsahu činností, střídání metod, forem, přihlížení k individuálním zájmům a potřebám),
 - o odpočinkového a rekreačního zaměření (regenerace sil, odstraňování únavy),
 - o efektivity (k dosažení cílů používat přiměřené prostředky),
 - o kvality a evaluace (vnitřní, vnější). (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 79–81; Hájek, Hofbauer, Pávková, 2010, s. 46)

2.5 Školská zařízení pro zájmové vzdělávání

Mezi školská zařízení pro zájmové vzdělávání patří střediska volného času, školní družiny a školní kluby. Podle § 111 Zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (školský zákon) poskytují účastníkům zájmovou činnost se zaměřením na různé oblasti. (Zákon č. 561/2004 Sb., § 111, odst. 1)

Podle § 2 Vyhlášky č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů se zájmové vzdělávání uskutečňuje hlavně následujícími formami:

- *„pravidelnou zájmovou, výchovnou, rekreační nebo vzdělávací činností včetně možnosti přípravy na vyučování,*
- *příležitostnou zájmovou, výchovnou, rekreační nebo vzdělávací činností včetně možnosti přípravy na vyučování,*
- *táborovou činností a další obdobnou činností,*
- *osvětovou činností včetně shromažďování a poskytování informací pro děti, žáky a studenty, popřípadě i další osoby, a činností vedoucí k prevenci rizikového chování a výchovou k dobrovolnictví,*
- *individuální práci, zejména vytvářením podmínek pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů,*
- *využitím otevřené nabídky spontánních činností, nebo*
- *vzdělávacími programy navazujícími na rámcové vzdělávací programy škol.“*

Pro účely této bakalářské práce se již jen věnujeme pouze popisu a charakteristice školní družiny, ve které probíhala realizace praktické části (výtvarně-pracovního projektu).

Školní družina

Školní družiny (dále ŠD) jsou zřízeny většinou v základních školách. Mohou však fungovat jako samostatné zařízení a sloužit žákům jedné nebo více škol. Přednostně tato zařízení navštěvují žáci 1. stupně základního vzdělávání. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 146)

Děti tráví ve školní družině velkou část své doby po vyučování. Jak uvádí Tůma (2018, s. 62), toto zařízení má vliv na velkou část dětské populace.

Školní družina se dělí na oddělení, která jsou naplňována do počtu maximálně 30 žáků. Podle druhu vykonávané činnosti stanovuje ředitel nejvyšší počet účastníků na jednoho pedagoga (ne víc než 30), hlavně z důvodu zajištění jejich bezpečnosti. Při specifických činnostech (koupání, náročnější výlet apod.) určuje dalšího pedagoga.

Provoz v ŠD je zajištěn ve dnech školního vyučování i o prázdninách. Během prázdnin může ředitel její činnost po projednání se zřizovatelem přerušit.

Pravidelná činnost je základní formou činnosti ŠD. Jde o každodenní pedagogickou práci se žáky, kteří jsou přihlášení k pravidelné docházce. Další náplní činnosti v ŠD jsou aktivity příležitostné (akce pro celou ŠD, pro veřejnost – karneval, slavnosti, besídka, přehlídka), spontánní (neorganizované hry v ranní nebo koncové družině). (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 146–147)

Ve školní družině mají děti řadu příležitostí k tomu, aby se seznámily se základními zájmovými oblastmi (popsány již v podkapitole 2.3). Mají spoustu možností různé činnosti vyzkoušet, teprve potom si vybrat to, v čem jsou dobré, co je nejvíce baví. Pestrost zájmových činností je pro děti mladšího školního věku vhodnější než časná specializace. (Tůma, 2018, s. 63)

Ve školních družinách je zájmová činnost doplněna ještě o odpočinek a přípravu na vyučování.

Odpočinkové činnosti mohou mít charakter klidový (slouží k relaxaci, k regeneraci sil – klidové hry, poslechová činnost, klidné zájmové činnosti) nebo dynamický (ke kompenzaci nedostatku pohybu během vyučování – aktivní odpočinek, pobyt venku). Zařazují se v ranní družině, po obědě, podle potřeby kdykoli během dne.

Příprava na vyučování bývá realizována formou didaktických her, četbou, tematickými vycházkami, prací na počítači. Jejím smyslem je zábavné procvičování učiva, upevňování školních poznatků v praxi a získání dalších doplňujících poznatků. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2010, s. 43–44; Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 147)

Důležitou roli ve výchovném působení školní družiny vidí Tůma (2018, s. 63) také v upevňování hygienických návyků a příležitostném přiměřeném zařazování veřejně prospěšné činnosti.

3 Odpadový materiál

V dnešní době a společnosti se setkáváme s velkým množstvím odpadového materiálu, který různým způsobem třídíme. Tento materiál se může stát velmi cenným a levným prostředkem pro další využití, hlavně při práci s dětmi. Děti bychom měli vést k recyklaci¹ a upcyklaci² těchto materiálů, to souvisí i s ochranou životního prostředí a s enviromentální výchovou.

Podle Horové umělecká recyklace může výtvarnou tvorbu obohatit o nové techniky, podněty a zkušenosti. Učí nás hospodařit s odpady, třídít je, shromažďovat a přetvářet odpadový materiál. Nabádá nás k ochraně životního prostředí tím, že se stáváme skromnými, hospodárními, ohleduplnými k přírodě, redukuje odpadový materiál. Umělecká recyklace podporuje vzájemné působení estetické a ekologické výchovy. (Horová, 2014, s. 5)

Vodáková uvádí, že využití a zpracování odpadových materiálů je příležitostí pro environmentální výchovu, pro rozvoj tvořivosti a schopnost řešit praktické problémy. Odpadové materiály mohou být využity stejně jako materiály základní a mohou sloužit pro formování pozitivních vlastností osobnosti dětí i dospělých. (Vodáková, 2005, s. 6) O pravdivosti tohoto tvrzení jsme se přesvědčili při praxích ve školních zařízeních.

3.1 Dělení odpadu

Odpadový materiál dělíme do několika skupin. Pro tvořivé činnosti s dětmi musíme vybrat materiály nezávadné, vhodně zpracovatelné. (Vodáková, 2005, s. 13)

Papír

Papír a papírenské výrobky jsou často využívány, jsou vhodné pro výrobu recyklovaného papíru. Mezi hlavní zdroje odpadového papíru patří noviny, časopisy, reklamní letáky, obaly na zboží, použité sešity, staré knihy. Mezi papír patří i karton a lepenka. (Vodáková, 2005, s. 14.)

¹ Recyklace = opětovné využití, nové uvedení do oběhu, recyklování (např. tříděného odpadu) (Klimeš, 2005, s. 618)

²Upcyklace = přetváření odpadového materiálu nebo použitých výrobků v nový předmět užitné hodnoty. Nový výrobek má často jiné vlastnosti než ten původní. (UPCYKLACE [online], 2022)

Papír třídíme do modrého kontejneru. Patří sem i bublinkové obálky, ale bez plastového vnitřku. Do tohoto kontejneru nevhazujeme jakkoli znečištěný papír, mastný, promáčený ani uhlový, protože tento materiál již nelze recyklovat. (*Krátce o třídění* [online], 2023)

Plasty

Jako plasty můžeme označit materiály vyrobené ze syntetických polymerů (polyvinylchlorid, polystyren atd.). Patří sem kelímky od jogurtů, plastové láhve, brčka, plastové uzávěry, polystyrenové obaly, plastová plata od vitamínů nebo léků. (Vodáková, 2005, s. 17)

Plastový odpad třídíme do žlutých kontejnerů, do kterých patří fólie, sáčky, tašky, sešlápnuté PET láhve, kelímky od jogurtů, mléčných výrobků, balící fólie od spotřebního zboží, obaly od pracích, čistících a kosmetických přípravků, obaly od CD disků. Pěnový polystyren sem vhazujeme v menších kusech. Rozhodně sem nepatří mastné obaly se zbytky potravin nebo čistících přípravků, obaly od žiravin, barev a jiných nebezpečných látek, podlahové krytiny nebo novodurové trubky. (*Krátce o třídění* [online], 2023)

Sklo

Mezi sklo patří láhve, různé sklenice, tabulové sklo. Třídíme ho do zeleného kontejneru, kam můžeme vhazovat jakékoliv sklo, například lahve od vína, alkoholických i nealkoholických nápojů, sklenice od kečupů, marmelád či zavařenin. Pokud jsou k dispozici zelený a bílý kontejner, vhazujeme do bílého čiré sklo a do zeleného sklo barevné. Do těchto nádob nepatří keramika, porcelán a ani autosklo, zrcadla nebo třeba drátované sklo, zlacená a pokovovaná skla. Zálohované sklo je vratné a patří zpět do obchodu. (*Krátce o třídění* [online], 2023)

Textil

Starý textil je možné odevzdat do sběrného dvora nebo do sběrných kontejnerů. Ty slouží k vytrídění ještě použitelných textilií. Staré oblečení je jeden z nejproblematictějších odpadů, protože ho nelze jednoduše recyklovat. (*TEXTIL* [online], 2023)

Kovové odpady

Kovové odpady patří do kontejnerů označených šedou nálepkou. Řadí se sem drobnější kovový odpad, jako jsou plechovky od nápojů a konzerv, kovové tuby, alobal, kovové zátky, víčka, krabičky, hřebíky, šroubky, kancelářské sponky a další drobné kovové odpady. Další

kovové odpady – trubky, roury, plechy, hrnce, vany, kola a další objemnější předměty patří do sběrného dvora. Lze sem přivést i kovové elektrospotřebiče. Musí být ale kompletní. Do těchto kontejnerů nepatří plechovky od barev, tlakové nádoby se zbytky nebezpečných látek, ani domácí spotřebiče a jiná vysloužilá zařízení složená z více materiálů. (*Krátce o třídění* [online], 2023)

Nebezpečný odpad

Nebezpečné odpady mohou poškozovat lidské zdraví nebo životní prostředí. Je potřeba jim věnovat zvýšenou pozornost. K jejich negativnímu působení může docházet na místě vzniku, při přepravě nebo v místě zpracování, zejména pak v místě odstranění. (*Nebezpečné odpady* [online], 2023)

Mezi nebezpečný odpad patří plechovky od barev, ředidel, staré léky, infekční odpady ze zdravotní a veterinární péče, nebezpečné látky jako těžké nebo toxické kovy, odpady obsahující rtuť či odpady nebezpečných chemikálií převážně z výrobních procesů.

Tyto druhy odpadů se třídí a ukládají na sběrných dvorech samostatně. (*Krátce o třídění* [online], 2023; *Nebezpečné odpady* [online], 2023)

Bioodpad

Existují i hnědé kontejnery na bioodpad. Jedná se o všechny odpady biologického původu. Do tohoto kontejneru patří zbytky ovoce a zeleniny, slupky, čajové sáčky, kávové sedliny včetně papírových filtrů, papírová plata na vejce, tráva, plevel, drny se zeminou, košťály a celé rostliny, zbytky rostlin, odpadlé listy, listí, větve, piliny, hobliny, kůra, štěpka, seno, sláma, vychladlý popel ze spalování dřeva. Vhazovat do nich ale nesmíme cokoli z masa, kostí, kůže, mléčné výrobky, pečivo, těstoviny, knedlíky, peří, chlupy, vlasy, jedlé tuky a oleje. (*BIOODPADY* [online], 2023)

3.2 Využití odpadových materiálů ve školní družině

Ve školním prostředí lze opravdu kvalitně při práci s dětmi využívat řadu odpadových a zbytkových materiálů. Děti prokazují při této činnosti hodně fantazie a kreativity. Tato aktivita se také setkává s nefalšovaným zájmem dětí, z dosažených výsledků mají pocit uspokojení.

Pokud chceme a budeme zpracovávat odpadový materiál, musíme dodržovat bezpečnost práce a hygienu. Nasbíraný a připravený materiál musí být čistě omytý, vysušený, opraný.

Samozřejmě se vyhýbáme nebezpečným a nevhodným materiálům (např. obaly od chemikálií, ostré předměty). Při vytváření výrobků z odpadového materiálu za bezpečnost dětí odpovídají pedagogičtí pracovníci, doma rodiče. (Horová, 2010, s. 11)

Využití papíru

Proužky papíru ze skartovacích zařízení je možné použít pro výrobu papírové modelovací hmoty nebo recyklovaného papíru. Musí se však déle máčet než papíry natrhané rukou. Potištěné papíry můžeme využít pro trhání, mačkání, stříhání, skládání. Dobře využitelné jsou i role od koberců nebo ruličky od navinutých papírů (papírové utěrky, toaletní papír), kartonové obaly od vajec. Lepenku či karton lze použít při výrobě loutek, divadelních kulis, obrazů. Papírové krabice, krabičky, ruličky můžeme řezat, stříhat, polepovat, barvit. (Vodáková, 2005, s. 14–15)

Využití textilních materiálů

S dětmi ve školní družině lze využít různé odstřížky a zbytky textilních materiálů na tvorbu koláží, splétání, tkání. Vhodným pracovním materiálem jsou i silonové punčocháče (barvení kraslic, vytváření prostorových objektů vetknutím špejlí dovnitř do punčoch, tvorba figurek s rostoucími vlasy). Ze starých ponožek a rukavic vyrábíme maňásky, loutky. (Vodáková, 2005, s. 15–16)

Využití dřevěného odpadu a korků

Při zpracování dřeva jako je řezání a broušení vznikají dřevěné piliny, které lze použít na modelování, dotváření výrobků. Jsou velmi snadno obarvitelné, dají se dobře přilepit. Vděčným dřevěným odpadem jsou i hobliny, jež můžeme stříhat, lepit, stáčet podle fantazie (vlasy, vlna ovčí).

Na rámečky obrázků nebo jednoduchý nábytek lze využít dřevěné špejle od nanuků nebo dřevěná míchátká nápojů. Zajímavým materiálem se staly i korkové zátky. Dají se řezat, lepit, využít na tiskátka a jiné. Korkové zátky poslouží na výrobu prostírání, postaviček, závěsů, ... (Vodáková, 2005, s. 16–17)

Využití plastů

Plastový odpadový materiál je dostupný v každé rodině, není tedy těžké si ho na výrobky opatřit. Jedná se o vhodné kelímky, lahvičky, PET lahve, brčka, plastové uzávěry, bublinkovou fólii, plastové přibory. Kelímky lze využít jako zakořeňovací květináče, k míchání barev, přípravu sádry, na výrobu panáčků, totemů, ... Z lahviček vznikají pěkné postavičky. Brčka a plastové vidličky používáme k výtvarným technikám, plastové uzávěry ke skládání obrázců, provrtané pak k navlékání. (Vodáková, 2005, s. 17–18)

Využití kovových materiálů

Z dostupných kovových materiálů lze k vytváření s dětmi použít kovové uzávěry lahví (zvířata, hudební nástroje), kovové obaly od čajových svíček (květiny, listy), plechovky od nápojů (lampiony, svícny), plechovky od rybiček (mini skleník), kompotů (stojánky na tužky, hra srážení plechovek). (Vodáková, 2005, s. 19)

Využití skla

Skleněným odpadem se v domácnostech stávají lahve různých tvarů, které lze využít pro výrobu váziček. V kombinaci s jiným materiálem (drátek, provázek, vosk, barvy, ubrousky) vznikají velmi pěkné a originální výrobky. Lahve lze využít i k aranžování. (Vodáková, 2005, s. 20)

4 Výukové cíle, didaktické zásady, formy a metody výuky

Didaktika jako věda se zabývá otázkami vyučování, učení a vzdělávání. Můžeme ji definovat jako teorii vzdělávání, jelikož postihuje veškeré jevy a procesy, které souvisí se záměrným myšlenkovým a motorickým zdokonalováním člověka ve všech stádiích jeho vývoje. Školní didaktiku chápeme jako teorii vyučování. (Maňák, 2003, s. 6)

Výchovně vzdělávací proces funguje jako ucelený systém, jehož jednotlivé prvky plní určené funkce. Z jeho zákonitostí vyplývají didaktické zásady i technologie výuky. Ta zahrnuje realizační stránku výchovně vzdělávacího procesu – metody, prostředky a organizační formy. (Maňák, 2003, s. 11, 32)

Tato kapitola je zde zařazena proto, že v praktické části bude vytvořen výtvarně-pracovní projekt jako vzdělávací program. Při plánování a realizaci jednotlivých činností v tomto projektu musíme ctít níže uvedené cíle, didaktické zásady, formy a metody výuky.

4.1 Výukové cíle

Výukové cíle jsou nedílnou součástí obecné didaktiky a didaktik jednotlivých vyučovacích předmětů. Jedná se o kvalitativní a kvantitativní změny u jednotlivých žáků ve všech oblastech vývoje. Mělo by se jich dosáhnout v procesu výuky ve stanoveném čase. Obst (2017, s. 44) dělí výukové cíle na vzdělávací (kognitivní, poznávací), postojoyé (afektivní, hodnotové) a výcvikové (psychomotorické).

Každý pedagog (učitel, vychovatel) by si měl formulovat cíle až poté, co si stanoví obsah učiva, metodické postupy, organizační formy atd. Cíle by měly být jednoznačné a průběžně kontrolovatelné. Seznámení žáků s výukovými cíli je efektivnější pro jejich učební činnosti. Mohou si sami ověřovat dosaženou úroveň znalostí, jsou tedy samostatnější a zodpovědnější. (Obst, 2017, s. 43)

Mezi čtyři základní vlastnosti výukových cílů patří: komplexnost, konzistentnost, kontrolovatelnost a přiměřenost.

Komplexnost

Z hlediska komplexnosti se jedná o změny v rovině kognitivní, afektivní a psychomotorické. U vzdělávacích cílů mají žáci vědět, co a jak se naučit, co umět vyřešit, zda formulovat svůj nápad graficky, písemně apod. U stanovování postojoyých cílů promyšlíme, jak dané téma

ovlivní postoje a hodnotovou orientaci žáků. V případě psychomotorických cílů pedagog uvažuje nad tím, jakých dovedností mají žáci dosáhnout.

Konzistentnost

Jde o vnitřní vazbu cílů, kdy nižší cíle jsou podřízeny těm vyšším. Naopak vyšších cílů může být dosaženo až po dosažení těch nižších. Měla by být zachována konzistentnost mezi cíli jednotlivých vyučovacích hodin a cíli tematických celků.

Kontrolovatelnost

Stanovený cíl má obsahovat požadovaný výkon, podmínky realizace výkonu a normu výkonu. K formulaci používáme aktivní slovesa. Jednodušší je stanovit cíl v předmětech jako je matematika, fyzika, cizí jazyk. Obtížnější to je ve společenskovědních předmětech.

Přiměřenost

Stanovené cíle mají být náročné, ale splnitelné pro většinu žáků. Učitel by měl při formulaci cílů přihlížet k individuálním zvláštnostem žáků. (Obst, 2017, s. 44–46)

4.2 Didaktické zásady

„Didaktické zásady jsou obecné požadavky, které v souladu se základními zákonitostmi výuky a s výchovnými a vzdělávacími cíli určují její charakter.“ (Kalhous, 2002, s. 268)

Didaktické zásady se vždy vztahují na veškeré stránky výuky. Jedná se o formy a metody výuky, materiální didaktické prostředky, učivo, poznávací činnost žáka atd. Důležité jsou stránky objektivní i subjektivní. To znamená, že didaktické zásady jsou odvozeny z objektivních zákonitostí výuky, ale záleží i na osobní odpovědnosti a kvalifikaci učitele.

Během vývoje společnosti dochází i v didaktických zásadách k určitým změnám, např. mění se smysl a obsah, mění se význam, vznikají zásady nové. (Kalhous, 2002, s. 268–269)

V následujícím textu jsou uvedeny jednotlivé didaktické zásady. Jak uvádí Obst (2017, s. 119) musí didaktické zásady vytvářet určitý ucelený systém.

Jednotlivé aktivity realizované s dětmi v rámci výtvarně-pracovního projektu budou hodnoceny z hlediska naplnění níže uvedených zásad.

Zásada komplexního rozvoje osobnosti žáka

Učitel by si měl u každého tematického celku uvědomit, zda a jaké možnosti učivo nabízí pro rozvoj všech tří základních struktur osobnosti žáka. Jde o rozvoj oblasti kognitivní, afektivní i psychomotorické. Je zcela na učiteli, jestli dokáže dané učivo vzhledem k této zásadě analyzovat a jaké si stanoví výukové cíle. Komplexnost by měla být podstatou učitelovy práce. (Kalhous, 2002, s. 269; Kalhous, 1998, s. 62)

Zásada vědeckosti

Učitel se celoživotně vzdělává, udržuje kontakt s vědeckými disciplínami týkajícími se jeho vyučovacích předmětů. Aktualizuje si rychle zastarávající poznatky. Umí u žáků rozvíjet jejich myšlení a vede je k porozumění. (Kalhous, 2002, s. 270)

Obst k této zásadě dodává, že se vyžaduje, aby vyučování bylo na vědecké úrovni. Za samozřejmé se pokládá, že v současné škole si žáci osvojují pravdivé a vědecky prokazané poznatky. Velmi významné je používání vyučovacích metod a forem blízkých badatelské práci a vědeckému poznávání. (Obst, 2017, s. 121)

Zásada individuálního přístupu

Všeobecně platí, že každý žák má své individuální zvláštnosti, to je věkové zvláštnosti i individuální rozdíly mezi sebou navzájem. Velké rozdíly spatřujeme v úrovni myšlení, chápání, řeči, v charakterových vlastnostech, v postojích k učení, v osobních zkušenostech. Učitel by tedy měl dobře poznat individuální zvláštnosti žáků a proces učení každému z nich přizpůsobit. Každý žák pak bude mít možnost pocítit radost z úspěchu. (Kalhous, 2002, s. 270)

Otázkou je, zda je v lidských silách učitele poznat každého žáka individuálně.

Zásada spojení teorie s praxí

Teoretické vědomosti žáků by měly být funkčně propojeny s praktickou činností. Důležité je používání takových metod a forem práce, kde se předpokládá propojení teorie a praxe (projektové vyučování, aktivizační metody). (Obst, 2017, s. 121)

Zásada uvědomělosti a aktivity

Žáci by se měli aktivně účastnit vyučovacího procesu, učitel by je měl pouze vést k pochopení podstaty daného učiva. Současně by si žáci měli utvářet kladný vztah k učivu

a učení. Toho je možné docílit za předpokladu, že žák aktivně zapojí celou svou osobnost, tzn. jak stránku volní, citovou tak i rozumovou. (Obst, 2017, s. 119)

Zásada názornosti

Tato zásada je považována za jednu z nejstarších didaktických zásad, má zcela nezastupitelné místo i dnes. Každý učitel tento požadavek respektuje, i když se nemusí jednat o použití názornin. Názorným se může stát i prostý výklad, pokud žáci mají jasné a vědecké představy, které jim výklad učitele umožní pochopit. (Obst, 2017, s. 120)

Zásada přiměřenosti

Učivo má po stránce obsahu i rozsahu odpovídat psychickému i somatickému rozvoji žáků daného věku a také individuálním možnostem jednotlivých žáků. (Kalhous, 1998, s. 65)

Jak uvádí Obst (2017, s. 120), vývoj žáků se do jisté míry urychluje. Vliv na to má řada faktorů z důvodu celospolečenských změn a vliv vyučování, které má napomáhat zvyšovat celkovou úroveň rozvoje žáků.

Zásada trvalosti

Tato zásada předpokládá, že osvojené vědomosti a dovednosti budou trvalé, a to na takové úrovni, aby byly pro každého jedince použitelné v dalším sebevzdělávání a následném pracovním procesu. Aby byly získané poznatky a činnosti skutečně trvalé mělo by docházet k rozlišení podstatného od nepodstatného, k vytváření mezipředmětových souvislostí a k systematizaci učiva. (Obst, 2017, s. 120–121)

Zásada soustavnosti

Tato zásada vyžaduje systematické osvojování vědomostí a dovedností pod vedením učitele. Poznatky by měly pro žáky tvořit posloupnost a každý poznatek by měl logicky vyplývat z toho druhého. Žák si postupně upevňuje dovednosti pravidelné a soustavné práce. (Kalhous, 1998, s. 66)

Zásada výchovnosti vyučování

Podle této zásady obsah, metody a formy práce ve vyučování mají výrazně přispívat k utváření morálních a citových kvalit žáků. Všechny vyučovací předměty mají plnit výchovnou funkci. (Obst, 2017, s. 121)

4.3 Organizační formy výuky

Organizační formy výuky můžeme chápat jako uspořádání vyučovacího procesu, kdy se vytváří prostředí a podmínky pro výuku tak, aby stanovené výukové cíle mohly být učitelem dobře realizovány. (Kalhous, 2002, s. 293)

Obsah výuky lze u jednotlivých organizačních forem realizovat různými metodami výuky. Činnost učitele i žáků je ovlivněna volbou organizační formy výuky. (Obst, 2017, s. 58)

Pro učitele, vychovatele jsou pro uspořádání výuky jsou důležité dva aspekty, jedná se o to, s kým a jak pracujeme a kde daná výuka probíhá. V literatuře najdeme různá dělení. Jednu z možných variant dále uvádím.

Individuální výuka

Při této formě výuky řídí vyučovací jednotku učitel, každý žák pracuje individuálně, nespolupracuje s ostatními, pracuje vlastním tempem. Žáci jsou různého věku a různé úrovně vědomostí. Učivo je stanoveno individuálně. Tato forma výuky je velmi málo efektivní. (Kalhous, 1998, s. 104)

Hromadná (frontální) výuka

Základy této formy navrhl již J. A. Komenský. Podstatné je, že výuka celé skupiny žáků stejného věku a přibližně stejné mentální úrovně je řízena jedním učitelem. Dodržuje se systém vyučovacích předmětů a rozvrh hodin. (Kalhous, 1998, s. 105)

Skupinová výuka

Cílem této formy výuky je vzájemná spolupráce a aktivita žáků, rozvoj sociálních vztahů ve třídě. Učitel má za úkol jednotlivým skupinám vybrat vhodné učivo a formulovat učební úlohy. Žáci si osvojují individuální učební činnost a zároveň spolupracují. (Kalhous, 1998, s. 109)

Diferencovaná výuka

Při této organizační formě výuky jsou žáci řazeni do skupin podle svých schopností a zájmů. Pro tyto skupiny je následně vhodně upravováno učivo. Předností této formy výuky je především přiměřené zatížení nadaných dětí, naopak pomalejší žáci se nemusí cítit znevýhodněni. (Kalhous, 1998, s. 108)

Výše uvedené čtyři organizační formy výuky budou použity při realizaci jednotlivých výrobků v rámci výtvarně-pracovního projektu. Pro úplnost forem výuky uvádíme i ty zbylé. Jedná se o výuku individualizovanou, projektovou, týmovou a otevřené vyučování.

4.4 Metody výuky

Metodu můžeme charakterizovat jako prostředek a cestu k dosažení cíle v každé činnosti. Záleží na výběru vhodných metod i na jejich ovládnutí. Metody výuky patří k nejdůležitějším faktorům ve výchovně vzdělávací práci a vzdělávacím procesu. Lze je chápat jako model činnosti učitele, realizovaný vzájemným působením učitele a žáka, směřujícím k dosažení výchovně vzdělávacích cílů. (Maňák, 2003, s. 33–34)

Během vývoje pedagogiky vzniklo mnoho výukových metod, které lze klasifikovat z různých hledisek. Uvádíme třídění výukových metod podle Maňáka.

Ten klasifikuje metody následujícím způsobem:

- Metody z hlediska pramene poznání a typu poznatků – aspekt didaktický
 - Metody slovní (vysvětlování, rozhovor, popis, diskuse, vyprávění, dramatizace, písemná cvičení).
 - Metody názorně demonstrační (pozorování a předvádění předmětů, modelů, pokusů a činností, demonstrace obrazů, projekce).
 - Metody praktické (laboratorní cvičení, pracovní činnosti a dovednosti, pohybové dovednosti, výtvarné a grafické činnosti). (Maňák, 2003, s. 34)

Metody slovní můžeme využít v různých fázích výuky (při motivaci, vysvětlování i hodnocení dané činnosti). Metody názorně demonstrační používáme při ukázkách pracovního postupu. A metody praktické aplikují děti při samotné činnosti. Tyto metody budou použity při realizaci projektu.

- Metody z hlediska aktivity a samostatnosti žáků – aspekt psychologický. Jde o metody sdělovací, samostatné práce žáků, badatelské a výzkumné.
- Metody z hlediska myšlenkových operací – aspekt logický. Jedná se o postup srovnávací, indukční, deduktivní, analyticko-syntetický.
- Metody z hlediska fází výuky – motivační, expoziční, fixační, diagnostické, aplikační.
- Metody z hlediska výukových forem a prostředků – aspekt organizační. Využívá se kombinace metod s vyučovacími formami a pomůckami. (Maňák, 2003, s. 34–35)

5 Výtvarně-pracovní projekt

Praktická část bakalářské práce byla zpracována a vytvořena jako výtvarně-pracovní projekt³ metodických listů, jež mají pedagogickým pracovníkům nastínit možnost efektivního zpracování odpadového či zbytkového materiálu, jeho zpětnou využitelnost a dostupnost. Většina škol a školních družin se potýká s nedostatkem materiálových pomůcek, s jejich narůstající cenou. Jednoduchou cestou, tříděním a sbíráním odpadového materiálu z domácností, tuto situaci můžeme řešit.

Navržené materiály byly následně ověřeny vlastní tvorbou se žáky ve školní družině s důrazem na podporu spolupráce, rozvoj hodnot a postojů (vztah člověka k přírodě, výchova k ochraně přírody a životního prostředí). Během realizace projektu byly využívány a dodržovány didaktické zásady, postupy, výukové metody a organizační formy výuky popsané v teoretické části bakalářské práce. Při ověřování metodických listů a jejich následné aplikaci při tvorbě výrobků je důležité klást důraz na dodržování bezpečnosti při práci.

5.1 Školní družina při Základní škole a Mateřské škole Prosenice

Realizace projektu probíhala během praxe ve školní družině při Základní škole a Mateřské škole Prosenice (ZŠ a MŠ Prosenice) ve školním roce 2021/2022 a 2022/2023.

ZŠ a MŠ Prosenice disponuje dvěma budovami s přilehlou budovou tělocvičny. V jedné budově sídlí základní škola pro 1.–5. ročník. Ve druhé budově sídlí mateřská škola, školní družina a školní jídelna.

Školní družina (ŠD) při ZŠ a MŠ Prosenice má dvě oddělení, 1. oddělení pro děti 6–8 let, 2. oddělení pro děti 9–11 let. Pracují zde dvě paní vychovatelky. Školní družina dětem poskytuje spoustu podnětů ke školním i volnočasovým aktivitám a zájmovým činnostem.

Vybavení školní družiny lze považovat za klasické (stoly, židle, hry, hračky, stolní fotbal, stůl na stolní tenis, kartonové kostky na stavění, knihy, časopisy, pastelky, voskovky, vodové barvy).

Tělocvičnu mohou využívat všechny děti z MŠ, ZŠ i v rámci ŠD od ranních hodin až do 16.00 hodin, kdy končí provoz ve školní družině. Poté slouží tělocvična k zájmovým činnostem různých sportovních sdružení a klubů v této obci. Vybavení tělocvičny je přiměřené. Vybavení

³ Projekt zde chápeme jako celek složený z dílčích vzájemně propojených aktivit. Jedná se o dlouhodobější práci na tématu využití odpadového materiálu při tvořivé činnosti. Děti jím prochází po delší dobu a z tohoto důvodu říkáme projekt. Slovo projekt vnímáme jako univerzální označení pro kompaktní vzdělávací program.

sportovního kabinetu ve školní družině je velmi dobré – děti mohou využívat všechno sportovní náčiní pod dohledem vychovatelek, učitelek. Tělocvična je v rámci ŠD využívána ke sportovním kroužkům (miniházená, mažoretky a taneční kroužek, sportovní kroužek, ranní sportování všeho druhu) i volnočasovým aktivitám.

Na školním hřišti, které se nachází v areálu školy, najdeme běžeckou dráhu, doskočiště, velké multifunkční hřiště, součástí je i hřiště s průlezkami a houpačkami – využívané mladšími dětmi při hezkém počasí.

Školní družina využívá pro svou činnost i učebnu informatiky. Ta se nachází v budově ZŠ, vybavena je počítači, notebooky, tablety. Paní vychovatelky ji využívají při vedení kroužků informatiky. V ZŠ je ještě využívána učebna s interaktivní tabulí – děti zde organizovaně hrají AZ kvízy, sudoku, pexesa, plní různé křížovky, hádanky (vše doplňuje školní výuka).

Pro celkové zlepšení celé činnosti a podchycení skutečného zájmu dětí tvoří část denního harmonogramu dělení do zájmových aktivit – kroužků. Děti se tak věnují činnosti, která je baví, nemusí dělat, co nechtějí.

Provoz školní družiny – ranní od 6:15 hodin do 7:30 hodin a odpolední od 11:35 hodin do 16:00 hodin.

Zajímavou částí celoroční činnosti školní družiny a následně celé školy (ZŠ i MŠ) je projekt „U nás aneb s mámou, tátou a ...“. Jde o uspořádání a konání řady aktivit, činností v čase mimo běžný provoz se zapojením rodičů, přátel, rodin, bývalých žáků této školy a jejich sourozenců. Hlavním smyslem těchto aktivit je podpora vzájemných vztahů mezi školou, rodiči a ostatní veřejností.

5.2 Člověk a svět práce

Abychom mohli vytvořit projekt na tvoření výrobků z různých druhů odpadového materiálu, musíme se seznámit s obsahem vzdělávací oblasti Člověk a svět práce na 1. stupni základního vzdělávání, s očekávanými výstupy a s učivem. K tomuto účelu nám poslouží Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV) a Školní vzdělávací program ZŠ a MŠ Prosenice.

Vzdělávací oblast Člověk a svět práce zahrnuje široké spektrum pracovních činností a technologií, vede žáky k získání základních dovedností v různých oborech lidské činnosti, napomáhá k vytváření životní a profesní orientace žáků. Vychází z konkrétních životních situací. Žáci přicházejí do přímého kontaktu s lidskou činností a technikou v jejich rozmanitých

podobách a širších souvislostech. Tato vzdělávací oblast se cíleně zaměřuje na praktické pracovní dovednosti a návyky. Základem je tvůrčí myšlenková spoluúčasť žáků.

Na 1. stupni je vzdělávací obsah tohoto oboru (vzdělávacího oboru Člověk a svět práce) rozdělen na čtyři tematické okruhy: Práce s drobným materiálem, Konstrukční činnosti, Pěstitecké práce, Příprava pokrmů. Pro účely bakalářské práce nás zajímá okruh práce s drobným materiálem. (*RVP ZV* [online], 2022, s. 109)

V oblasti Člověk a svět práce pro 1. období základního vzdělávání jsou stanoveny následující výstupy, které určují, že žák:

- poznává vlastnosti materiálů tradičních i netradičních, práci s nimi (papír, dřevo, karton, textil, přírodniny, modelovací hmoty, perličky, korálky, plasty, výlisky...),
- posuzuje vhodnost materiálů pro danou činnost,
- umí rozlišit přírodní a technické materiály,
- vytváří si návyk organizace a plánování práce, zvládá jednoduché pracovní operace a postupy,
- seznamuje se s pracovními nástroji a pomůckami, s jejich účelem, způsobem využití, seznamuje se s lidovými zvyky a tradicemi,
- seznamuje se s jednoduchými pracovními operacemi a postupy (stříhá, lepí, ohýbá, spojuje, slepuje, navléká, svazuje, lisuje, propichuje, aj.),
- udržuje pořádek na pracovním místě,
- dodržuje zásady bezpečnosti a hygieny práce. (Školní vzdělávací program ZŠ a MŠ Prosenice, 2022)

5.3 Etapy realizace projektu

Při plánování projektu nejprve stanovíme počet a věk účastníků. Počet a věk žáků stanovujeme podle druhu výrobku, jeho náročnosti při vytváření, podle schopností a dovedností žáků, podle stanovených cílů, forem i metod. Jednodušší výrobky zvládneme s větším počtem i mladších dětí, obtížnější výrobky s menším počtem a spíše starších dětí.

Následuje podrobná příprava jednotlivých dílčích aktivit, stanovení tématu, výukových cílů (kognitivních, psychomotorických i afektivních).

Musíme si stanovit, jaké výukové metody použijeme pro konkrétní výrobek, jaké prostředky budeme k realizaci potřebovat, jakou didaktickou techniku (počítač) či pomůcky (materiál, nůžky, jehly, lepidlo apod.) si musíme zabezpečit. Konkrétní odpadový materiál k daným výrobkům je možné sbírat a třídít doma a je vhodné do této činnosti zapojit i samotné děti.

Před realizací činnosti musíme také zvážit hledisko časové a prostorové, tzn. sestavit si časový harmonogram jednotlivých částí hodiny (kolik času budu věnovat motivaci, přípravě pracovního místa, vysvětlení postupu práce, samotné realizaci, následnému zhodnocení), připravit si dobré pracovní podmínky (dostatek místa, pracovní stoly, přístup k tekoucí vodě atd.) a zvolit vhodnou organizační formu. Teď již můžeme přistoupit k vlastní realizaci výroby připraveného výrobku. Nezapomeneme vždy žáky poučit o kázni a bezpečnosti při práci, o hygienických pravidlech spojených s danou činností. Během vlastní tvorby žáky motivujeme, poskytujeme jim rady, pozorujeme jejich činnost. Na závěr si každý uklidí své pracovní místo a provedeme zhodnocení výsledku dané činnosti.

5.4 Bezpečnost a ochrana zdraví při práci

Tato podkapitola je zařazena z toho důvodu, že všichni pedagogičtí pracovníci při práci s dětmi musí dbát na pravidla bezpečnosti a dodržovat je.

Jak uvádí Hájek (2004, s. 66–67), o základních podmínkách bezpečnosti práce musí být poučeni všichni účastníci dané činnosti, práce, akce, a to vždy před zahájením činnosti, podle potřeby i v průběhu této činnosti (seznámení s možnými riziky, pravidly hry, terénem, prostorem). Vždy dbáme na dodržování kázně při každé činnosti. V případě činností, které nejsou běžné (jsou-li nebezpečné), musejí vedoucí absolvovat speciální poučení, školení, zkoušky.

Školám a školským zařízením, která zajišťují výchovu a vzdělávání žáků a studentů, vyplývá v rámci bezpečnosti a ochrany zdraví celá řada povinností a úkolů. Zajištění a ochrany zdraví zaměstnanců školy i samotných žáků je povinností zaměstnavatele (tedy školy). (Nováková, 2007, s. 9)

Konkrétně se jedná o bezpečnost při práci s ostrými nástroji (nůžkami, jehlou, nožem – hrozí stříhnutí, píchnutí, říznutí), manipulací s plechovkami (ostré okraje – hrozí pořezání). Práci s tavnou pistolí provádí raději vždy pedagog, protože hrozí popálení. Krájení nožem provádí žák pouze pod dozorem pedagoga.

5.5 Metodické listy

Do výtvarně-pracovního projektu je vytvořeno celkem 10 metodických listů. Jsou sestaveny jako příprava na konkrétní hodinu se stanovením cílů, výukových metod, organizačních forem, časovou dotací, potřebnými pomůckami, materiálem a podrobným postupem práce. Jelikož navržené výrobky byly zhotoveny s dětmi ve školní družině, obsahuje každý metodický list i hodnocení.

Metodický list č.1 – Adventní kalendář

Téma: Vánoce, adventní kalendář

Časová dotace celkem: 60 minut

Velikost skupiny: 10 dětí

Věkové složení: 9–11 let

Cíle:

Kognitivní: Žák vyjmenuje materiál a pomůcky potřebné k práci. Žák objasní důvody použitých materiálů a pomůcek. Žák ohodnotí vhodnost daného materiálů pro činnost.

Afektivní: Žák si uvědomí, že adventní kalendář nemusí být jen kupovaný a výroba může být zábavná. Žák ocení svou námahu vynaloženou při výrobě adventního kalendáře. Žák pochopí příjemný pocit ze spolupráce při výrobě adventního kalendáře.

Psychomotorický: Žák bude schopen s podporou vyučujícího vyrobit adventní kalendář. Žák si vyzkouší uzlování provázku a zdokonalí se v něm. Žák bude schopen nastříhat látky, ruličky, provázky.

Výukové metody: slovní – výklad, diskuze, názorně demonstrační – ukázky jednotlivých kroků postupu, praktické – pracovní činnosti a dovednosti

Organizační formy: hromadná výuka, skupinová výuka, diferencovaná výuka

Potřeby a pomůcky: papírové ruličky od toaletního papíru, rulička od papírových utěrek (alobalu), zbytky barevných papírů nebo balícího papíru, zbytky látek, zbytky provázků, nůžky, lepidlo, fix, sladkosti (drobné bonbóny)

Struktura a organizace hodiny:

Časové hledisko:

- seznámení s tématem (1 minuta),
- motivace (2 minuty) - básnička Adventní věnec – přečte pedagog, děti (Příloha č. 1),
- názorné předvedení hotového výrobku a popis pracovního postupu, poučení o bezpečnosti (5 minut),
- příprava pracovního místa, pomůcek a potřeb (5 minut),
- výroba adventního kalendáře (30 minut),
- úklid pracovního místa (5 minut),
- prezentace výrobků (2 minuty),
- hodnocení činnosti (10 minut).

Prostorové hledisko:

- děti jsou rozděleny po dvojicích k pracovním stolům a lavicím,
- mají dostatek prostoru, aby nedošlo ke zranění při práci s nůžkami,
- přístup k umyvadlu s tekoucí vodou.

Postup:

- Každé dítě si na stůl připraví 6 ruliček od toaletního papíru, 1 delší ruličku, zbytky látek, papíry, lepidlo, nůžky, provázek, sladkosti.
- Nejprve obalíme ruličky od toaletního papíru do barevného/balícího papíru.
- Každou ruličku pak nastříháme na 4 stejné části. Vzniknou 4 kolečka.
- Na připravená kolečka napíšeme fixem číslice od 1 do 24.
- Nastříháme si ze zbytků látek 24 čtverců o velikosti 8 x 8 cm.
- Teď nastává fáze spolupráce s kamarádem. Každé připravené kolečko umístíme doprostřed látkového čtverce, dovnitř dáme sladkost a látku svážeme provázkem do pytlíčku. Kamarád pomáhá držet látku, aby se nám to lépe vázalo. Vážeme na uzel. Provázky jsou různě dlouhé.
- Vezmeme dlouhou ruličku, provlečeme ní provázek, který nahoře svážeme. Poslouží jako ouško k pověšení.
- Na dlouhou ruličku navazujeme jednotlivé připravené pytlíčky s čísly a sladkostí.
- Nakonec dlouhou ruličku obalíme zbytkem látky.

Zakončení: Ukázkový adventní kalendář pověsíme ve třídě školní družiny. Děti s hotovými kalendáři vyfotíme, nebo vyfotíme alespoň hotové výrobky. Fotky vystavíme. Každé dítě si odnese svůj adventní kalendář domů.

Obměna: Místo látek můžeme použít papírové ubrousky, balicí papír. Další varianty adventních kalendářů – čajový (místo sladkostí balíme čajové sáčky), kalendář s úkolem na každý den.

Hodnocení:

Žáci po ukončení práce vyjmenovali použité pomůcky, zdůvodnili použitý materiál. Uvědomili si, že nemusíme zbytky látek vyhazovat, ale můžeme je použít pro výrobu hezkého dárku. Stejně tak i sběr ruliček před samotnou prací dával dětem pocit uspokojení z třídění odpadového materiálu. Použitý materiál děti považovaly za vhodný. Poznaly, že tato činnost nebyla jednoduchá, ale při pohledu na hotové výrobky z nich vyzařovala radost ze zvládnutí úkolu, pocit uspokojení. Stanovili jsme si konkrétní cíle, kterých bylo dosaženo.

Při hodnocení děti hodně diskutovaly o vzájemné spolupráci při uzlování a také o tom, co jim jejich kalendář přinese, děti srovnávaly kalendář kupovaný se svým vyrobeným. Mnohdy řekly, že právě ten jejich je lepší než kupovaný.

Po úvodním společném vysvětlení úkolu, rozdání pomůcek a poučení o bezpečnosti se děti s vervou pustily do práce. Z pozorování dětí během výroby adventního kalendáře jsem viděla, že pracovaly nejprve samostatně (stříhání látek, ruliček atd.), posléze ve skupinách (dvojcích, trojicích). Při opakování této činnosti by bylo dobré prodloužit čas věnovaný samotné výrobě, protože některé děti dlouho nezvládaly jemnou motoriku při uzlování.

Při této činnosti byly naplněny zásady komplexního rozvoje osobnosti žáka, teorie s praxí (žáci se učí o třídění odpadů, teď tříděný odpad využili prakticky), názornosti (dětem byly názorně předvedeny jednotlivé kroky výroby) a přiměřenosti (brány ohledy na věk dětí, jejich zručnost). Výsledkem činnosti byla také velká radost dětí, vyzařovala z nich nedočkavost, kdy už si budou moci otevřít první adventní balíček.

Obr. 1. Materiál na výrobek – adventní kalendář.

Zdroj: vlastní.

Obr. 2. Pomůcky a materiál – adventní kalendář.

Zdroj: vlastní.

Obr. 3. Nastříhané ruličky a sladkosti – adventní kalendář.

Zdroj: vlastní.

Obr. 4. Navázané baličky – adventní kalendář.

Zdroj: vlastní.

Obr. 5. Konečný adventní kalendář.

Zdroj: vlastní.

Metodický list č. 2 – Panáčky z plovací nudle

Téma: Panáčky z plovací nudle

Časová dotace celkem: 60 minut

Velikost skupiny: 10 dětí

Věkové složení: 7–9 let

Cíle:

Kognitivní: Žák vyjmenuje materiál a pomůcky potřebné k práci. Žák objasní důvody použitých materiálů a pomůcek. Žák pojmenovává vlastnosti netradičních odpadových materiálů.

Afektivní: Žák rozvíjí fantazii a tvořivost. Žák rozvíjí schopnost soustředění. Žák si uvědomí, že výroba panáčků může být zábavná.

Psychomotorický: Žák stříhá jednotlivé komponenty na výrobu panáčků, slepuje a propichuje. Žák ukazuje své tvůrčí schopnosti při práci s odpadovým materiálem.

Výukové metody: slovní – výklad, rozhovor, beseda, názorně demonstrační – ukázky jednotlivých kroků postupu, praktické – pracovní činnosti a dovednosti, výtvarné činnosti

Organizační formy: hromadná výuka, individuální výuka

Potřeby a pomůcky: nařezané kousky starých plovacích nudlí, zbytky barevných papírů, knoflíky, očička, vločky z mirelonu, kousky doutníkových tyčinek, nůžky, lepidlo, špendlíky, fixy, jakýkoliv zbytkový materiál na dozdobení

Struktura a organizace hodiny:

Časové hledisko:

- seznámení s tématem (1 minuta),
- motivace (10 minut) – kresba a popis imaginárních postav, vymyšlení jména postavy (Příloha č. 2),
- názorné předvedení hotového výrobku a popis pracovního postupu, poučení o bezpečnosti (5 minut),
- příprava pracovního místa, pomůcek a potřeb (9 minut),
- výroba panáčků ze staré plovací nudle (20 minut),
- úklid pracovního místa (5 minut),

- prezentace výrobků a hodnocení činnosti (10 minut).

Prostorové hledisko:

- děti jsou rozděleny po dvojicích k pracovním stolům a lavicím,
- mají dostatek prostoru, aby nedošlo ke zranění při práci s nůžkami a špendlíky, zachovaná bezpečnost práce,
- přístup k umyvadlu s tekoucí vodou.

Postup:

- Každé dítě si na stůl nachystají kousek staré plovací nudle, zbytky papírů, lepidlo, nůžky, špendlíky, oči, knoflíky.
- Děti si podle své fantazie připraví jednotlivé díly na sestavení panáčka. Stříhají, skládají.
- Pomocí lepidla přidělávají připravené díly. Musí chvíli přidršet, než lepidlo zaschne.
- Když nedrží lepidlo, použijí špendlíky.
- Hotové panáčky ozdobí kresbou pomocí fixy.

Zakončení: Z hotových výrobků a motivačních obrázků vytvoří děti společně výstavku. Po ukončení této výstavy si hotové výrobky odnáší domů.

Hodnocení:

Při závěrečné besedě žáci dokázali vyjmenovat použité pomůcky, materiál a zdůvodnili jeho výběr k činnosti. Uvědomili si, že nemusíme ke svému účelu nesloužící plovací nudle vyhazovat, ale lze je využít pro výrobu hezkého dárku. Děti byly z použitého materiálu překvapeny, ale považovaly jej za vhodný. Opět se přesvědčili o tom, že tato činnost nebyla jednoduchá, ale při pohledu na hotové výrobky z nich vyzařovala radost ze zvládnutí úkolu, pocit uspokojení. Na činnost se děti soustředily a největší problém viděly v tom, že skládání harmoniky z papíru (ruce, nohy, čelenka) nebylo zrovna jednoduché.

Zajímavé bylo, vidět děti při kreslení motivačních obrázků. Živelně diskutovaly o podobách postavíček. Po názorné ukázce postupu výroby a společném vysvětlení úkolu, rozdání pomůcek a poučení o bezpečnosti se děti s vervou pustily do práce.

K hodnocení jejich výrobků byla využita metoda slunce svítí. Tato metoda je řízena pedagogem, který klade otázky typu: Slunce svítí na toho, kdo má žlutého (zeleného, modrého) panáčka. Slunce svítí na toho, kdo použil na výrobu papír (očička, knoflíky). Slunce svítí na toho, komu se panáček líbí, koho činnost bavila. Podstata spočívá v tom, že děti stojí v kruhu kolem pedagoga, který představuje Slunce. Při svých odpovědích jdou k pedagogovi do

různých vzdáleností, po každé odpovědi se děti vrací na původní místa. Tato hodnotící metoda byla pro děti zcela nová, tak je opravdově zaujala.

Časové hledisko bylo dodrženo.

Při této činnosti byly naplněny zásady komplexního rozvoje osobnosti žáka, individuálního přístupu (dle potřeby byl pedagog dítěti plně nápomocen), názornosti (dětem byly názorně předvedeny jednotlivé kroky výroby) a přiměřenosti (brány ohledy na věk dětí, jejich zručnost).

Obr. 6. Materiál – panáčky z plovací nudle.

Zdroj: vlastní.

Obr. 7. Hotový výrobek – panáčky z plovací nudle.

Zdroj: vlastní.

Metodický list č. 3 – Kapsář

Téma: Kapsář z rifloviny

Časová dotace celkem: 60 minut

Velikost skupiny: 8 dětí

Věkové složení: 10–11 let

Cíle:

Kognitivní: Žák vyjmenuje materiál a pomůcky potřebné k práci. Žák objasní důvody použitých materiálů a pomůcek. Žák si uvědomí, že použitý materiál na výrobu kapsáře by byl již uložen do kontejneru na textil. Žák odůvodní dodržování bezpečnosti při zacházení s nůžkami a jehlou.

Afektivní: Žák si uvědomí, že musí být trpělivý při navlékání nitě. Žák věnuje pozornost výkladu a reaguje na pokyny pedagoga. Žák spolupracuje s kamarádem.

Psychomotorický: Žák si osvojí šití jehlou, manipulaci s nůžkami při stříhání rifloviny. Žák si procvičí jemnou motoriku při navlékání nitě do jehly a zavazování uzlu na konci nitě.

Výukové metody: slovní – vysvětlování, rozhovor, názorně demonstrační – ukázky jednotlivých kroků postupu, praktické – praktické činnosti a dovednosti

Organizační formy: hromadná výuka, individuální výuka, skupinová výuka

Potřeby a pomůcky: staré rifle (hlavně zadní kapsy), staré pálky na stolní tenis, jehla, nit, nůžky, lepidlo, papír, koženka

Struktura a organizace hodiny:

Časové hledisko:

- motivace (2 minuty) – děti skládají jednoduché puzzle, které jim napoví, co budou vyrábět (Příloha č. 3),
- seznámení s tématem (1 minuta),
- názorné předvedení hotového výrobku a popis pracovního postupu (4 minuty),
- poučení o bezpečnosti (1 minuta),
- příprava pracovního místa, pomůcek a potřeb (5 minut),
- výroba kapsáře (30 minut),
- úklid pracovního místa (5 minut),

- prezentace výrobků (2 minuty),
- hodnocení činnosti (10 minut).

Prostorové hledisko:

- děti jsou rozděleny po jednom k pracovním stolům a lavicím,
- mají dostatek prostoru, aby nedošlo ke zranění při práci s nůžkami a jehlou,
- přístup k umyvadlu s tekoucí vodou.

Postup:

- Každé dítě si na stůl připraví nůžky, jehlu, nit, starou pátku na tenis, staré rifle.
- Nejprve přiměříme pátkou potřebnou velikost kapsy a látky.
- Poté nůžkami ustrihneme zadní kapsu riflí s kouskem látky okolo.
- Navlečeme nit do ucha jehly. Používáme jehlu s větším ouškem pro snadnější navlékání.
- Nit necháme dvojitou (pro lepší pevnost) a na jejím konci uděláme uzel.
- Přiložíme látku na pátku a opatrně vzadu přišíváme protilehlé konce látky k sobě.
- Teď nastává fáze spolupráce s kamarádem. Kamarád pomáhá držet látku, aby se nám to lépe sešívalo.
- Nakonec nit zapošijeme.
- Pro pěknější výsledek na rubovou stranu kapsáře nalepíme papír nebo koženku.

Obměna: Na výrobu místo rifloviny lze využít i jiný druh látky (tesil, teplákovina, manšestr).

Hodnocení:

Při závěrečném rozhovoru žáci dokázali vyjmenovat použité pomůcky, materiál a zdůvodnili jeho výběr k činnosti. Byli překvapeni, jakým úžasným způsobem lze využít staré pátky na stolní tenis a vyřazené rifle, respektive zadní kapsy. K dané činnosti považovali materiál za vhodný.

Již motivační činnost je zaujala, pracovali ve skupinách a po složení puzzle byli překvapeni výsledkem, a to tím, co budou vlastně vyrábět. Hned měli všichni plno nápadů, co do zhotoveného kapsáře budou ukládat.

Při výrobě žáci narazili na problém v podobě navlékání nitě do jehly, dělání uzlíků na konci nitě a také vlastní šití. Sami rychle přišli na to, že když si pomohou ve dvojicích, lépe se jim daří. Děti musely vyvinout vysokou míru trpělivosti. Důsledně byla využita jemná motorika.

Hotové výrobky opět dětem udělaly radost. S výrobky si děti udělaly hromadnou fotografii a spokojeně si své kapsáře odnášely domů.

Z časového hlediska jsme narazili na problém právě při navlékání a uzlování nitě, proto bychom příště při této činnosti čas prodloužili. Většinou dětem musel při této činnosti pomáhat pedagog, a právě tím se výroba protáhla.

Ke zpětné vazbě byla využita metoda komunitního kruhu. Děti postupně samy hodnotily svůj výrobek a postup činnosti.

Při této činnosti byly naplněny zásady komplexního rozvoje osobnosti žáka, individuálního přístupu (dle potřeby byl pedagog dítěti plně nápomocen), přiměřenosti (brány ohledy na věk dětí, jejich zručnost), názornosti (dětem byly názorně předvedeny jednotlivé kroky výroby).

Obr. 8. Materiál na výrobek – riflovina – kapsář.

Zdroj: vlastní.

Obr. 9. Materiál na výrobek – pátky – kapsář.

Zdroj: vlastní.

Obr. 10. Zadní strana výrobku – kapsář.

Zdroj: vlastní.

Obr. 11. Zadní strana výrobku podlepená – kapsář.

Zdroj: vlastní.

Obr. 12. Hotový výrobek – kapsář.

Zdroj: vlastní.

Metodický list č. 4 – Stojánky na tužky

Téma: Stojánky na tužky

Časová dotace celkem: 60 minut

Velikost skupiny: 10 dětí

Věkové složení: 7–8 let

Cíle:

Kognitivní: Žák vyjmenuje materiál a pomůcky potřebné k práci. Žák objasní důvody použitých materiálů a pomůcek. Žák odůvodní dodržování bezpečnosti při stříhání dřívka od nanuků.

Afektivní: Žák věnuje pozornost výkladu a reaguje na pokyny pedagoga. Žák rozvíjí tvůrčí schopnost při práci s odpadovým materiálem. Žák si vytváří návyk organizace a plánování práce.

Psychomotorický: Žák stříhá nůžkami dřívka, udržuje pořádek na pracovním místě a dodržuje zásady bezpečnosti a hygieny práce. Žák si pomaluje dřívka takovým způsobem, aby připomínala reálný předmět (pastelky).

Výukové metody: slovní – výklad, rozhovor, názorně demonstrační – ukázky jednotlivých kroků postupu, praktické – pracovní činnosti a dovednosti, výtvarné činnosti

Organizační formy: hromadná výuka, individuální výuka

Potřeby a pomůcky: plechovky od kompotů, dřívka od nanuků, nůžky, fixy, pastelky, voskovky, papír, lepidlo

Struktura a organizace hodiny:

Časové hledisko:

- seznámení s tématem (2 minuty),
- motivace (2 minuty) – anglický jazyk – dětem jsou ukazovány barevné pastelky, jejichž názvy říkají v anglickém jazyce (Příloha č. 4),
- názorné předvedení hotového výrobku a popis pracovního postupu (4 minuty),
- poučení o bezpečnosti – stříhání, ostré okraje plechovky (2 minuty),
- příprava pracovního místa, pomůcek a potřeb (5–10 minut),
- výroba stojánku na tužky (30 minut),

- úklid pracovního místa (5 minut),
- prezentace výrobků (2 minuty),
- hodnocení činnosti (5–10 minut).

Prostorové hledisko:

- děti jsou rozděleny k pracovním stolům a lavicím,
- mají dostatek prostoru, aby nedošlo ke zranění při práci s nůžkami,
- přístup k umyvadlu s tekoucí vodou.

Postup:

- Každé dítě si na stůl připraví plechovku, proužek papíru, lepidlo, nůžky, 15–20 dřívček od nanuku (podle velikosti plechovky).
- Nejprve přiměříme proužek papíru k plechovce. Zjistíme její výšku a obvod.
- Ustříhneme potřebný pruh papíru.
- Připravená dřívka na jednom konci zastříhneme do špičky (připomíná hrot tužky, pastelky).
- Zastřížená dřívka pokreslíme fixami, pastelkami nebo voskovkami (připomínají barevné pastelky).
- Nastává fáze lepení pokreslených dřívček na připravený pruh papíru. Na papír lepíme proto, že se následně jednodušeji připevňuje k plechovce.
- Připravený polepený pruh přilepíme dokola kolem plechovky.
- Necháme zaschnout.
- Hotový stojánek naplníme tužkami, pastelkami.

Obměna: Dřívka od nanuků nemusí být pomalována jako pastelky, ale s jakýmkoliv motivem.

Hodnocení:

Při závěrečné besedě žáci dokázali vyjmenovat použité pomůcky, materiál a zdůvodnili jeho výběr k činnosti. K dané činnosti považovali materiál za vhodný.

Na vlastní výrobu stojánku na tužky byly děti motivačně připraveny hrátkami v anglickém jazyce, kdy si procvičily slovíčka (barvy, počet, školní potřeby). Tato motivace byla k danému výrobku vhodně zvolená a zajímavá. Bylo to vidět na jejich zapojení do vlastní činnosti, předháněly se v odpovědích, kdo lépe a kdo dřív.

Překážkou se ukázalo stříhání dřivek od nanuků do špičky, naopak jejich malování, pokreslování jim přinášelo radost. Vlastní lepení jednotlivých dílků na připravený pruh papíru a následné přilepení na plechovku, zvládaly většinou velmi dobře. Pokud se někomu některá z dílčích činností nedařila, pomohl dětem pedagog.

Výrobky dětem udělaly radost, vyvolaly v nich pocit uspokojení. Hotové stojánky si děti odnášely domů. Při závěrečném povídání, prezentaci výrobků si děti vzájemně stojánky ukazovaly a potleskem hodnotily celou svou činnost. Žádný výrobek nebyl špatný, všechny děti sklidily potlesk. Příjemnou zpětnou vazbou pro pedagoga bylo i ocenění tohoto výrobku od rodičů dětí, kteří si je po činnosti vyzvedávali. Chválili nápad, provedení a současně se ptali a diskutovali s pedagogem, jak se právě to jejich dítě k činnosti stavělo, jak se mu dařilo.

Časově byla činnost dobře naplánovaná, děti stihly v limitu, dokonce i ty, které potřebovaly drobnou pomoc od pedagoga.

Při této činnosti byly naplněny zásady individuálního přístupu (dle potřeby pedagog dítěti vypomohl), soustavnosti, trvalosti, komplexního rozvoje osobnosti žáka, přiměřenosti (brány ohledy na věk dětí, jejich zručnost), názornosti (dětem byly názorně předvedeny jednotlivé kroky výroby).

Obr. 13. Materiál na výrobek – stojánek na tužky.

Zdroj: vlastní.

Obr. 14. Hotový výrobek – stojánek na tužky.

Zdroj: vlastní.

Metodický list č. 5 – Masopust

Téma: Masopustní pokrmy (jelita a jitrnice)

Časová dotace celkem: 60 minut

Velikost skupiny: 15 dětí

Věkové složení: 6–11 let

Cíle:

Kognitivní: Žák vyjmenuje materiál a pomůcky potřebné k práci. Žák objasní důvody použitých materiálů a pomůcek. Žák se seznamuje s lidovými zvyky a tradicemi. Žák porovnává délku silonek a připraveného výplňového materiálu. Žák poznává různorodost materiálu.

Afektivní: Žák věnuje pozornost výkladu a reaguje na pokyny pedagoga. Žák rozvíjí tvůrčí schopnost při práci s odpadovým materiálem. Žák projevuje schopnost komunikace a spolupráce s vrstevníky. Žák si vytváří návyk organizace a plánování práce.

Psychomotorický: Žák svazuje, uzluje a přivazuje provázkem. Žák udržuje pořádek na pracovním místě a dodržuje zásady bezpečnosti a hygieny práce.

Výukové metody: slovní – výklad, dramatizace, názorně demonstrační – ukázky jednotlivých kroků postupu, projekce, praktické – pracovní činnosti a dovednosti, pohybové dovednosti

Organizační formy: hromadná výuka, skupinová výuka

Potřeby a pomůcky: staré potřhané silonové punčocháče, provázek, kousky špejlí, nafouknuté výplňové sáčky z balíků nebo bublinková fólie, notebook

Struktura a organizace hodiny:

Časové hledisko:

- seznámení s tématem – vysvětlení pojmu masopust⁴, tradiční masopustní pokrmy (3 minuty),

⁴ Masopust označoval v minulosti čas pro hodování a veselí. Období masopustu začínalo po svátku Tří králů. Lidé se mohli najíst a napít do sytosti. Byl spojený se zabijačkami, tanečními zábavami, svatbou. Po něm pak následoval půst před Velikonocemi. V dnešní době a českých tradicích se masopust koná během posledních tří dnů (masopustní neděle, pondělí a úterý). Příprava oslav začínala již na tzv. tučný čtvrtek před masopustní nedělí, na vesnici tradiční zabijačkou. Podle pověry se v tento den měli lidé najíst napít co nejvíce, aby byli další rok při síle. (MASOPUST [online], 2023)

- motivace (3 minuty) – písnička od Pavla Nováka – Zabijačka (Příloha č. 5)
- názorné předvedení hotového výrobku a popis pracovního postupu (4 minuty),
- poučení o bezpečnosti (1 minuta),
- příprava pracovního místa, pomůcek a potřeb (5 minut),
- výroba jelit a jitrnic (20 minut),
- úklid pracovního místa (4 minut),
- prezentace výrobků (2 minuty),
- hodnocení činnosti (18 minut).

Prostorové hledisko:

- děti jsou rozděleny do skupin k pracovním stolům a lavicím,
- mají dostatek prostoru, aby nedošlo ke zranění při práci s nůžkami.

Postup:

- Skupina dětí si připraví silonové punčocháče, bublinkovou fólii nebo nafouknuté výplňové sáčky z balíků, špejli, provázek, nůžky.
- Nejprve ustrihneme část silonových punčocháčů, podle zamýšlené délky jitrnic a jelit. Na jitrnice použijeme světlé punčocháče světlé barvy, na jelita tmavé nebo černé.
- Následně přiměříme silonové punčocháče a výplňový materiál (bublinkovou fólii nebo nafouknuté výplňové sáčky z balíků). Silonky musí být o kousek delší, aby se konce daly lehce svázat.
- Vyplníme připravené silonové punčocháče náplní. Sáčky jednoduše nasuneme, bublinkovou fólii musíme namotat do tvaru válce.
- Připravené jitrnice a jelita na obou koncích zavážeme provázkem (na uzel).
- K zavázaným koncům přivážeme kousky špejlí.
- Hotové výrobky vytvarujeme a zaneseme na předem určené místo na masopustní výstavě.

Hodnocení:

Hodnocení jsme zahájili společným shlédnutím krátkého videa z výroby vepřových jitrnic (Příloha č. 6). Žáci tak mohli srovnat reálný postup a výsledek skutečného pokrmu s výrobkem maket⁵ masopustních pokrmů (jitrnic).

⁵ Maketa = zmenšený model architektonického, výtvarného díla nebo jiného předmětu. (Kroupová a kol., 2005, s. 171)

Vzhledem k tomu, že realizace projektu probíhala na venkovské škole a v mnoha rodinách se ještě dodržují masopustní zvyky, tak řada dětí v následném společném vyprávění přidala své vlastní zkušenosti z účasti na rodinných zabíjačkách. Popisovaly, jak to probíhá u nich, dále se vyjadřovaly k tomu, jak komu vlastně chutnají tyto zabíjačkové lahůdky.

Svou paměť si žáci procvičili postupným vyjmenováváním použitých pomůcek, materiálu, postupu činnosti. Byla využita hra Na jitrnice a jelita potřebuji – nabalování. Děti sedí v kruhu, první říká: „Na jitrnice a jelita potřebuji špejle.“, druhý celou větu zopakuje a přidá další věc (pomůcku). Hra se takto opakuje až do vyjmenování všech pomůcek, materiálů. Pokud si dítě nemůže vzpomenout, napoví pedagog.

Pro vlastní výrobu byly děti motivačně připraveny písničkou. Motivace byla vhodně zvolená, u písničky byla využita i pohybová aktivita.

Děti pracovaly ve skupinách, spolupracovaly, domlouvaly se, rozdělily si role, úkoly. Každá skupina vyrobila několik jitrnic, jelit. Protože při práci na předešlých výrobcích se děti zabývaly uzlováním, nebyla tato dílčí činnost tentokrát problémem. Potřeba bylo si rozmyslet do jaké míry naplní každou jitrnici, jelito, aby nedocházelo k jejich praskání. To vyvolávalo i plno smíchu. Někdy se podařilo vytvořit i speciální tvar těchto zabíjačkových lahůdek, a tak děti musely opravovat. V těchto případech byly upozorněny pedagogem, že při skutečném plnění jitrnic a jelit by neměla střívka praskat, protože by řezník nic nevyrobil.

Výrobky byly vystaveny v prostorách školní družiny a doplnily tak celkovou masopustní výstavku, kterou si se zájmem přišly prohlédnout i děti z mateřské školy.

Celá činnost se bez jakéhokoliv problému a omezení vešla do připraveného časového plánu.

Byla využita zásada spojení teorie s praxí, individuálního přístupu (dle potřeby pedagog dítěti vypomohl), soustavnosti, trvalosti, komplexního rozvoje osobnosti žáka, přiměřenosti (brány ohledy na věk dětí, jejich zručnost), názornosti (dětem byly názorně předvedeny jednotlivé kroky výroby).

Obr. 15. Materiál na výrobek – jelita a jitrnice.

Zdroj: vlastní.

Obr. 16. Hotový výrobek – jelita a jitrnice.

Zdroj: vlastní.

Metodický list č. 6 – Vázičky

Téma: Vázičky ze skla zdobené provázkem

Časová dotace celkem: 60 minut

Velikost skupiny: 10 dětí

Věkové složení: 9–11 let

Cíle:

Kognitivní: Žák vyjmenuje materiál a pomůcky potřebné k práci. Žák objasní důvody použitých materiálů a pomůcek. Žák poznává různorodost materiálu.

Afektivní: Žák věnuje pozornost výkladu a reaguje na pokyny pedagoga. Žák rozvíjí tvůrčí schopnost při práci s odpadovým materiálem. Žák ocení svou námahu vynaloženou při výrobě vázičky. Žák si uvědomí, že váza nemusí být jen kupovaná a výroba může být zábavná. Žák si vytváří návyk organizace a plánování práce.

Psychomotorický: Žák stříhá nůžkami provázek, jednotlivé motivy květin z krajky nebo záclony, udržuje pořádek na pracovním místě a dodržuje zásady bezpečnosti a hygieny práce. Žák natírá lepidlem sklenic a přilepuje provázek a tvary.

Výukové metody: slovní – vysvětlování, popis, diskuze, názorně demonstrační – ukázky jednotlivých kroků postupu, projekce, praktické – pracovní činnosti a dovednosti

Organizační formy: hromadná výuka, individuální výuka

Potřeby a pomůcky: sklenice různých tvarů od nápojů nebo marmelád, provázek, krajka, záclona, lepidlo, nůžky

Struktura a organizace hodiny:

Časové hledisko:

- seznámení s tématem (2 minuty),
- motivace (2 minuty) – písnička Povídej maminko (Příloha č. 7),
- názorné předvedení hotového výrobku a popis pracovního postupu (4 minuty),
- poučení o bezpečnosti – stříhání (2 minuty),
- příprava pracovního místa, pomůcek a potřeb (5 minut),
- výroba váziček (30 minut),
- úklid pracovního místa (5 minut),

- prezentace výrobků (2 minuty),
- hodnocení činnosti (8 minut).

Prostorové hledisko:

- děti jsou rozděleny k pracovním stolům a lavicím,
- mají dostatek prostoru, aby nedošlo ke zranění při práci s nůžkami,
- přístup k umyvadlu s tekoucí vodou.

Postup:

- Každé dítě si na stůl připraví sklenici, provázky, lepidlo, nůžky, kousky krajky, záclony.
- Nejdříve si vystříháme květy z krajky, záclony.
- Ustříhneme potřebnou délku provázku.
- Postupně nalepujeme na skleněnou nádobu. Natíráme lepidlem, nalepujeme.
- Po nalepení provázku přilepujeme květy.
- Necháme dobře zaschnout.

Obměna: Místo provázku můžeme využít jutové nebo látkové stuhy, ubrousky. Vše vždy ze zbytkového, odpadového materiálu.

Hodnocení:

Při závěrečném hodnocení byla využita metoda myšlenkové mapy: „Proč mám rád maminku“. Děti ve skupinách na připravené listy papíru vkládaly své nápady. Propojily si tak tematicky svátek maminek s vyrobenou vázičkou jako pěkného dárku. Byla také zdůrazněna tradice oslavy tohoto svátku. Děti se nám všem pochlubily, jak se připravují na tento svátek doma.

Při besedě děti vyjmenovaly použité pomůcky, materiál, postup práce, co se jim dařilo, co se jim nevedlo. S úsměvem jsme zaznamenali jejich nechuť k natírání lepidla na sklenici pomocí prstů. Většinou chtěly použít k této činnosti štětec, to jim ale nebylo umožněno, protože nedokáží vymýt štětec od lepidla dokonale, aby nezatvrdly.

Motivací pro navození atmosféry svátku byl poslech písničky.

Po hromadné názorné ukázce hotového výrobku a pracovního postupu se děti pustily do vlastní činnosti. Děti pracovaly samostatně, pokud narazily na nějakou překážku, obracely se o radu k pedagogovi. Nejtěžší překážkou bylo vystřihování krajkových kytic. Musely být

trpělivé, trpělivost a přesnost práce musely prokázat i při lepení a namotávání provázků. Ale protože se jim ukázkové vázičky opravdu líbily, pracovaly s chutí a nadšením.

Hotové vázy si děti vzájemně prohlédly, pochválily, výrobky si odnášely domů.

Při opakování této činnosti doporučujeme čas určený k výrobě váz prodloužit (problém s lepením a pečlivým namotáváním provázku).

Byla využita zásada spojení teorie s praxí, individuálního přístupu (dle potřeby pedagog dítěti vypomohl), soustavnosti, trvalosti, komplexního rozvoje osobnosti žáka, přiměřenosti (brány ohledy na věk dětí, jejich zručnost), názornosti (dětem byly názorně předvedeny jednotlivé kroky výroby).

Obr. 17. Materiál na výrobek – vázičky.

Zdroj: vlastní.

Obr. 18. Hotový výrobek – vázičky.

Zdroj: vlastní.

Metodický list č. 7 – Maňasci

Téma: Maňasci z lichých ponožek

Časová dotace celkem: 70 minut

Velikost skupiny: 10 dětí

Věkové složení: 7–8 let

Cíle:

Kognitivní: Žák vyjmenuje materiál a pomůcky potřebné k práci. Žák objasní důvody použitých materiálů a pomůcek. Žák odůvodní dodržování bezpečnosti při stříhání ponožek.

Afektivní: Žák věnuje pozornost výkladu a reaguje na pokyny pedagoga. Žák rozvíjí tvůrčí schopnost při práci s odpadovým materiálem. Žák rozvíjí fantazii a své tvůrčí schopnosti. Žák si vytváří návyk organizace a plánování práce.

Psychomotorický: Žák stříhá nůžkami, udržuje pořádek na pracovním místě a dodržuje zásady bezpečnosti a hygieny práce. Žák namotává vlnu (vlasy), nalepuje jednotlivé komponenty na ponožku (budoucího maňaska).

Výukové metody: slovní – výklad, dramatizace, rozhovor, názorně demonstrační – ukázky jednotlivých kroků postupu, praktické – pracovní činnosti a dovednosti, výtvarné činnosti

Organizační formy: hromadná výuka, individuální výuka

Potřeby a pomůcky: liché vyřazené ponožky, nůžky, fixy na textil, barevný papír, knoflíky, zbytky vln, lepidlo

Struktura a organizace hodiny:

Časové hledisko:

- seznámení s tématem (2 minuty),
- motivace (2 minuty) – veselé divadlo zahrané pedagogem (Příloha č. 8),
- názorné předvedení hotového výrobku a popis pracovního postupu (4 minuty),
- poučení o bezpečnosti – stříhání (2 minuty),
- příprava pracovního místa, pomůcek a potřeb (10 minut),
- výroba maňasků (30 minut),
- úklid pracovního místa (5 minut),
- prezentace a hodnocení výrobků (15 minut).

Prostorové hledisko:

- děti jsou rozděleny k pracovním stolům a lavicím,
- mají dostatek prostoru, aby nedošlo ke zranění při práci s nůžkami,
- přístup k umyvadlu s tekoucí vodou.

Postup:

- Každé dítě si na stůl připraví plechovku, proužek papíru, lepidlo, nůžky, 15–20 dřívěk od nanuku (podle velikosti plechovky).
- Nejprve přiměříme proužek papíru k plechovce. Zjistíme její výšku a obvod.
- Ustříhneme potřebný pruh papíru.
- Připravená dřívka na jednom konci zastříhneme do špičky (připomíná hrot tužky, pastelky).
- Zastřížená dřívka pokreslíme fixami, pastelkami nebo voskovkami (připomínají barevné pastelky).
- Nastává fáze lepení pokreslených dřívěk na připravený pruh papíru. Na papír lepíme proto, že se následně jednodušeji připevňuje k plechovce.
- Připravený polepený pruh přilepíme dokola kolem plechovky.
- Necháme zaschnout.
- Hotový stojánek naplníme tužkami, pastelkami.

Hodnocení:

Motivací pro tuto činnost bylo malé veselé divadlo zahrané pedagogem, který měl na ruku dva hotové maňásky. Ti mezi sebou vedli dialog, vysvětlovali pojem maňásek⁶, loutka⁷, z čeho jsem vyrobený a jak jsem vznikl, odkud jsem se tu vzal. Dětem tak bylo vlastně vysvětleno, co a jak budou vyrábět.

Při zakončení činnosti si děti své maňásky navlékly na ruku a vedly vzájemné rozhovory. Dětem se líbilo, že propůjčovaly svůj hlas loutkám. Každý svého maňásku pojmenoval a všem ostatním představil. Při představování vyjmenoval materiál, z něhož je vyroben, pomůcky, které k výrobě použil a také jak jeho majitel při výrobě postupoval. Šikovní jedinci dokázali

⁶ Maňásek = „loutka navlékaná na prsty“. (Kroupová a kol., 2005, s. 172)

⁷ Loutka = „figurka loutkového divadla představující nějakou bytost“. (Kroupová a kol., 2005, s. 68)

i povědět, co se jim dařilo (lepení očí), co jim činilo problémy (zhotovení otevírací pusy). Za každý výstup byly pochváleny. Pedagog i děti použily metodu dramatizace. Při výrobě se děti v žádném případě nenukly. Pracovaly samostatně, ale mohly si navzájem pomáhat.

Maňasci byli umístěni v již hotovém, pro tento účel vyrobeném divadélku. Děti předem věděly, že maňasky vyrábí za tímto účelem, a že zůstanou k dalším činnostem ve školní družině (dramatizace básniček na vystoupeních v obci, v MŠ).

Časové hledisko při výrobě bylo dodrženo. Delší čas byl věnován představování a hodnocení maňasků, proto doporučujeme časový úsek na tuto činnost prodloužit. Je možné zařadit i při jiných činnostech v ŠD i v jiné dny.

Byla využita zásada spojení teorie s praxí, individuálního přístupu (dle potřeby pedagog dítěti vypomohl), soustavnosti, trvalosti, komplexního rozvoje osobnosti žáka, přiměřenosti (brány ohledy na věk dětí, jejich zručnost), názornosti (dětem byly názorně předvedeny jednotlivé kroky výroby).

Obr. 19. Materiál na výrobek – maňasci.

Zdroj: vlastní.

Obr. 20. Hotový výrobek – maňasci.

Zdroj: vlastní.

Metodický list č. 8 – Puzzle z proložek

Téma: Využití vaječných proložek

Časová dotace celkem: 65 minut

Velikost skupiny: 15 dětí

Věkové složení: 6–11 let

Cíle:

Kognitivní: Žák vyjmenuje materiál a pomůcky potřebné k práci. Žák objasní důvody použitých materiálů a pomůcek. Žák rozvíjí logické myšlení. Žák si opakuje názvy geometrických tvarů a názvy barev v anglickém jazyce. Žák si rozvíjí představivost.

Afektivní: Žák věnuje pozornost výkladu a reaguje na pokyny pedagoga. Žák rozvíjí tvůrčí schopnost při práci s odpadovým materiálem. Žák si uvědomí, že výroba vlastního puzzle je zábavná. Žák pochopí příjemný pocit ze spolupráce. Žák si vytváří návyk organizace a plánování práce.

Psychomotorický: Žák stříhá nůžkami proložky, udržuje pořádek na pracovním místě a dodržuje zásady bezpečnosti a hygieny práce. Žák si pomaluje jednotlivé části nastříhaných proložek podle své volby a představivosti.

Výukové metody: slovní – vysvětlování, názorně demonstrační – ukázky jednotlivých kroků postupu, praktické – pracovní činnosti a dovednosti, výtvarné činnosti, hra

Organizační formy: hromadná výuka, individuální výuka, skupinová výuka

Potřeby a pomůcky: kartonové proložky od vajec, nůžky, vodové nebo temperové barvy, podkladový ubrus, štetce, kelímky na vodu, hra UBONGO

Struktura a organizace hodiny:

Časové hledisko:

- seznámení s tématem (2 minuty),
- motivace (10 minut) – hra UBONGO (Příloha č. 9),
- názorné předvedení hotového výrobku a popis pracovního postupu (2 minuty),
- poučení o bezpečnosti – stříhání (1 minuta),
- příprava pracovního místa, pomůcek a potřeb (5 minut),
- výroba skládačky (30 minut),

- úklid pracovního místa a pomůcek (5 minut),
- prezentace výrobků (2 minuty),
- hodnocení činnosti (8 minut).

Prostorové hledisko:

- děti jsou rozděleny k pracovním stolům a lavicím,
- mají dostatek prostoru, aby nedošlo ke zranění při práci s nůžkami,
- přístup k umyvadlu s tekoucí vodou.

Postup:

- Děti jsou rozděleny do heterogenních skupin.
- Každá skupina si připraví dvě proložky od vajec, nůžky, barvy, štětce, podkladový ubrus a kelímky na vodu.
- Nejprve podle vlastní fantazie rozstříháme jednu z proložek na různé tvary.
- Jednotlivé díly nabarvíme (děti volí barvy podle momentálního citového rozpoložení, podle oblíbenosti barev a dle dohody ve skupině).
- Nabarvené díly skládačky necháme dobře zaschnout.
- Hotové a suché skládačky přeneseme na předem určené místo.

Zakončení: Skládání hotových skládaček.

Obměna: K motivaci můžeme místo hry UBONGO využít tangramy (Příloha č. 9).

Hodnocení:

Děti si společně zahrály hru UBONGO. Pracovaly ve dvojicích a podstatným úkolem při této činnosti bylo UBONGO. Hrou se bavily, vítězové dvojic postupovaly podle herního pavouka až k absolutnímu vítězi. Hra je založena na rychlosti, takže nedocházelo ke zdržení a hrou se opravdu zabavily.

Pedagog přešel nenásilně na hotovou ukázkou připravené skládačky z vajíčkových proložek. Formou otázek kladených pedagogem a odpovědí dětí se postupně dostaly k vyjmenovávání a poznávání potřebného materiálu k této práci. Procvičily si i geometrické tvary a jednoduchá slova z anglického jazyka (barev). Pomocí této aktivity si děti procvičily i barevné výtvarné vidění. Děti samy dovedly popsat postup jednotlivých činností.

Děti byly rozděleny na skupiny, v kterých se pustily společně do práce. Při práci využily rozhovoru k rozdělení dílčích činností. Práce pro ně byla zajímavá. Nejlépe hodnotily závěr

celé činnosti, kdy si vlastní puzzle poskládaly. Pro skládání puzzle byly využity dva postupy. Snadnější, děti skládaly do připravených celých proložek a obtížnější, kdy jejich puzzle skládaly bez podkladu. Pro zvýšení atraktivity proběhlo i skládání na čas.

Společnou besedou pak zhodnotily vyrobené skládačky, vyjádřily se k barevnému provedení, v podstatě vybraly, která skládačka z jejich pohledu je nejhezčí. Děti také porovnaly obtížnost dvojího skládání puzzle. Menší děti raději skládaly do podkladu, starším dětem nečinilo problémy skládání bez podložek.

Z časové hlediska při výrobě byla část věnovaná nastříhání jednotlivých dílů puzzle. Přesto naplánovaná časová dotace dodržena. Byla dodržena bezpečnost práce při stříhání.

Byla využita zásada individuálního přístupu (dle potřeby pedagog dítěti vypomohl), soustavnosti, trvalosti, komplexního rozvoje osobnosti žáka, přiměřenosti (brány ohledy na věk dětí, jejich zručnost), názornosti (dětem byly názorně předvedeny jednotlivé kroky výroby).

Obr. 21. Materiál na výrobek – puzzle z proložek.

Zdroj: vlastní.

Obr. 22. Vybarvené díly skládačky – puzzle z proložek.

Zdroj: vlastní.

Obr. 23. Ukázka skládání – puzzle z proložek.

Zdroj: vlastní.

Obr. 24. Hotový výrobek – puzzle z proložek.

Zdroj: vlastní.

Metodický list č. 9 – Indiánské tomahavky

Téma: Tomahavky z molitanu a kartonu

Časová dotace celkem: 60 minut

Velikost skupiny: 10 dětí

Věkové složení: 9–11 let

Cíle:

Kognitivní: Žák vyjmenuje materiál a pomůcky potřebné k práci. Žák objasní důvody použitých materiálů a pomůcek. Žák odůvodní dodržování bezpečnosti při stříhání kartonů a molitanového odpadu. Žák procvičuje hlasité plynulé čtení.

Afektivní: Žák věnuje pozornost výkladu a reaguje na pokyny pedagoga. Žák rozvíjí tvůrčí schopnost při práci s odpadovým materiálem. Žák pochopí nutnost tomahavku pro život indiánů (obstarávání obživy, obrana). Žák respektuje pokyny pedagoga, naslouchá. Žák rozvíjí fantazii. Žák si vytváří návyk organizace a plánování práce.

Psychomotorický: Žák stříhá nůžkami molitan, karton a provázek. Žák udržuje pořádek na pracovním místě a dodržuje zásady bezpečnosti a hygieny práce. Žák spojuje jednotlivé díly pomocí přivazování k sobě, tak aby připomínala reálný předmět (tomahavky). Žák vyjádří slova básně vhodným pohybem.

Výukové metody: slovní – popis, recitace, názorně demonstrační – ukázky jednotlivých kroků postupu, praktické – pracovní činnosti a dovednosti, pohybové dovednosti

Organizační formy: hromadná výuka, individuální výuka

Potřeby a pomůcky: karton z krabic, zbytkový molitan (používaný při přepravě např. nábytku), provázek nebo vlna, nůžky, fixy, lepidlo

Struktura a organizace hodiny:

Časové hledisko:

- seznámení s tématem (1 minuty),
- motivace (5 minuty) – básnička Indiáni – čtou žáci (Příloha č. 10),
- názorné předvedení hotového výrobku a popis pracovního postupu (4 minuty),
- poučení o bezpečnosti – stříhání různého materiálu (2 minuty),
- příprava pracovního místa, pomůcek a potřeb (5 minut),

- výroba tomahavku (26 minut),
- úklid pracovního místa (5 minut),
- prezentace výrobků (2 minuty),
- hodnocení činnosti (10 minut).

Prostorové hledisko:

- děti jsou rozděleny k pracovním stolům a lavicím,
- mají dostatek prostoru, aby nedošlo ke zranění při práci s nůžkami,
- přístup k umyvadlu s tekoucí vodou.

Postup:

- Každé dítě si na stůl připraví karton, molitan, fixu, provázek nebo vlnu, nůžky.
- Nejprve nakreslíme na molitan tvar hlavy tomahavku. Opatrně vystříhneme.
- Ustříhneme dva stejné pruhy kartonu (tvar násady).
- Mezi kartonové pruhy vlepíme vystřižený molitan.
- Pomoc provázku svážeme (do kříže podle předlohy).
- Zatížíme a necháme dobře zaschnout.

Zakončení: Vyzkoušení pevnosti hotových výrobků (hod na cíl).

Obměna: Na hlavu tomahavku lze využít i jiný materiál (karton, prokladový papír z bonboniéry).

Hodnocení:

Některé z dětí přečetly připravenou básničku, kterou navíc obohatily vhodným pohybem k textu. Každé dítě vyjadřovalo text svým vlastním vymyšleným pohybem (fantazie).

Na připravených pracovních místech se pustily do vlastní výroby tomahavků. Děti pracovaly bez obtíží, protože hotový výrobek byl předveden velmi názorně. Na dotaz pedagoga vyjmenovaly použitý materiál a popsaly, jak postupovaly při práci.

Po dohotovení výrobků a úklidu pracovních míst si děti mohly hned vyzkoušet pevnost svých tomahavků. Měly připravené házení na cíl (hod na bizona). Použitý materiál je bezpečný (měkký molitan), nemohlo tak dojít k žádnému zranění dětí.

Pro hodnocení celé aktivity byla zvolena metoda čáry. Tato metoda je založena na postupném kladení předmětu (tomahavku) do vzdálenosti od startovní čáry po cílovou podle svých pocitů. Děti dostávají otázky a jako odpověď položí svůj tomahavk (příklad otázek: Jak

moc byla práce pro mě jednoduchá? Je můj tomahavk pevný? Jak moc se mi odpoledne líbilo?). Děti tento typ hodnocení přijaly s radostí, aktivně spolupracovaly. Dokonce dokázaly i vymyslet vlastní dotaz (Jak se ti dařilo přivazování?).

Po hromadném vysvětlení činnosti pracovaly děti samostatně, ale mohly si navzájem pomáhat. Protože práce byla snadná, dokázaly tomahavky vyrobit dva i tři a největší radost měly z toho, že si mohly jeden tomahavk odnést domů. Ostatní zůstaly na výstavce. Opět byla zajímavá reakce od rodičů, kteří si tento den děti vyzvedávali ze školní družiny. Jeden z tatínku např. řekl: „Škoda, že jsem vyhodil ten molitan, mohl jsem si tento tomahavk také vyrobit. Je to dobrý nápad.“

Časové hledisko při výrobě bylo dodrženo. Dokonce některé děti stihly i více výrobků, příště můžeme časovou dotaci na vlastní výrobu zkrátit nebo využít k zařazení jiné tematicky vhodné aktivity.

Byla využita zásada individuálního přístupu (dle potřeby pedagog dítěti vypomohl), spojení teorie s praxí (výroba a následné praktické vyzkoušení hodem na cíl), soustavnosti, trvalosti, názornosti (dětem byly názorně předvedeny jednotlivé kroky výroby), komplexního rozvoje osobnosti žáka, přiměřenosti (brány ohledy na věk dětí, jejich zručnost).

Obr. 25. Materiál na výrobek – tomahavky.

Zdroj: vlastní.

Obr. 26. Hotový výrobek – tomahavky.

Zdroj: vlastní.

Metodický list č. 10 – Náramky

Téma: Náramky z korunkových uzávěrů plechovek

Časová dotace celkem: 70 minut

Velikost skupiny: 8 dětí

Věkové složení: 10–11 let

Cíle:

Kognitivní: Žák vyjmenuje materiál a pomůcky potřebné k práci. Žák objasní důvody použitých materiálů a pomůcek. Žák odůvodní dodržování bezpečnosti při manipulaci s korunkovými uzávěry od plechovek.

Afektivní: Žák věnuje pozornost výkladu a reaguje na pokyny pedagoga. Žák rozvíjí tvůrčí schopnost, trpělivost při práci s tímto odpadovým materiálem. Žák si uvědomí pracnost činnosti. Žák si vytváří návyk organizace a plánování práce.

Psychomotorický: Žák navléká a spojuje jednotlivé korunkové uzávěry, udržuje pořádek na pracovním místě a dodržuje zásady bezpečnosti a hygieny práce. Žák procvičuje jemnou motoriku a přesnost práce.

Výukové metody: slovní – vysvětlování, popis, názorně demonstrační – ukázky jednotlivých kroků postupu, praktické – pracovní činnosti a dovednosti

Organizační formy: hromadná výuka, individuální výuka

Potřeby a pomůcky: korunkové uzávěry od plechovek, stužka, nůžky, připravený obrázek návodu navlékání

Struktura a organizace hodiny:

Časové hledisko:

- motivace (8 minut) – seznámení s atypickým pracovním materiálem, hra prstýnek (viz. hodnocení),
- seznámení s tématem (2 minuty),
- názorné předvedení hotového výrobku a popis pracovního postupu (4 minuty),
- poučení o bezpečnosti – navlékání, možné ostré okraje korunkových uzávěrů (2 minuty),
- příprava pracovního místa, pomůcek a potřeb (5 minut),

- výroba náramků (40 minut),
- úklid pracovního místa (2 minuty),
- prezentace výrobků (2 minuty),
- hodnocení činnosti (5 minut).

Prostorové hledisko:

- děti jsou rozděleny k pracovním stolům a lavicím,
- mají dostatek prostoru k práci.

Postup:

- Každé dítě si na stůl připraví hromádku uzávěrů od plechovek, uстриžený kousek stužky, návod k navlékání.
- Samostatně pracují. V případě potřeby se obrací na pedagoga.
- V průběhu činnosti jsou pedagogem nabádáni k trpělivosti.

Zakončení: Hotový náramek si upevní na ruku.

Hodnocení:

Této aktivitě předcházela dlouhodobý sběr korunkových uzávěrů od plechovek. Děti byly motivovány soutěžením o korunkového krále. Vítěz soutěže byl při této aktivitě odměněn papírovou královskou korunou a bouřlivým potleskem dětí.

Motivačně byla využita hra prstýnek. Při této hře děti sedí v kruhu, ruce dají za záda. Pedagog děti obejde a každému dá do ruky jeden korunkový uzávěr. Děti prohmatají, pedagog se následně zeptá, zda vědí, co mají v ruce. Děti se hlásí jednou rukou a postupně na vyvolání odpovídají. Pozor, ruka s předmětem je neustále za zády. Touto hříčkou se dostaneme k materiálu, který budeme používat.

Před zahájením vlastní práce byla dětem také zdůrazněna bezpečnost. I o tento uzávěr se může člověk říznout, tak jako například o papír. Je potřeba pracovat opatrně.

Následně děti začaly pracovat na výrobě. Při činnosti postupně vyjmenovávaly materiál, který používají, jak postupují při práci. Velmi rychle se jim potvrdila skutečnost, že opravdu musí být trpěliví.

Po dokončení práce a ze slovní reakce dětí bylo vidět, že z hotových náramků mají velikou radost. Hned si je upevňovaly na své ruce a navzájem si je ukazovaly. Tímto způsobem si vlastně svou práci zhodnotily.

Děti pracovaly víceméně samostatně, pedagog, pokud byla potřeba dalšího vysvětlení, samozřejmě rád pomohl. Hotové výrobky si děti hned odnášely domů.

Časové hledisko při výrobě bylo dobře nastaveno. Děti činnost stihly.

Byla využita zásada individuálního přístupu (dle potřeby pedagog dítěti vypomohl), soustavnosti, trvalosti, názornosti (dětem byly názorně předvedeny jednotlivé kroky výroby), komplexního rozvoje osobnosti žáka, přiměřenosti (brány ohledy na věk dětí, jejich zručnost).

Obr. 27. Materiál na výrobek – náramek.

Zdroj: vlastní.

Obr. 28. Hotový výrobek – náramek.

Zdroj: vlastní.

Při realizaci metodických listů jsem zjistila, že děti byly zaujaté každým výrobkem, do jednotlivých činností se zapojovaly s chutí a radostí. Zjistily, že odpadový materiál lze před vyhozením použít pro estetickou činnost. Některé výrobky dětem posloužily i jako dárek pro jejich nejbližší. Děti se učily trpělivosti, rozvíjely fantazii, tvořivost, jemnou i hrubou motoriku. Časová dotace byla u většiny činností nastavená správně, jen u některých doporučuji stanovený čas prodloužit. Domnívám se, že navržené výrobky ocení v praxi každý pedagog i rodič.

Závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo vytvořit metodické listy k výtvarně-pracovním aktivitám využívajícím odpadové materiály, tyto aktivity realizovat s žáky v konkrétní školní družině, zhodnotit jejich průběh a navrhnout případné modifikace pro další využití.

K tomuto zaměření mě vedly následující důvody. Ve školní družině, ve které jsem byla na praxi, jakož i v jiných školách a školských zařízeních, je problém s nedostatkem financí na časté pořizování vhodného materiálu k výtvarným a pracovním činnostem. A také kolem nás leží spousta zbytkového odpadového materiálu, který lze následně velmi dobře při práci s dětmi využít. Navíc jsem si při praxi stačila i ověřit, že děti s tímto materiálem velmi rády pracují. Materiál je pro děti zajímavý, nový a neobvyklý, nejedná se pouze o papír. Odpadá obava ze zničení nových věcí, strach z toho, že něco pokazí.

V teoretické části byly prezentovány klíčové pojmy bakalářské práce (mladší školní věk, volný čas, zájmové činnosti, odpadový materiál a jeho využití, didaktické zásady, formy a metody, které byly následně využity při hodnocení jednotlivých činností praktické části bakalářské práce).

Praktická část je věnována popisu výtvarně-pracovního projektu, charakteristice školní družiny, ve které probíhala jeho realizace, bezpečnosti práce a metodickým listům ke konkrétním činnostem. Všechny uvedené metodické listy byly ověřeny v praxi, ve školním zařízení ve Školní družině při Základní škole a Mateřské škole Prosenice.

Při realizaci projektu byly uplatněny mezipředmětové vztahy (matematika, český jazyk, anglický jazyk, tělesná výchova, pracovní činnosti, hudební výchova), průřezová témata (environmentální výchova, osobnostní a sociální výchova). Pracovalo se s odpadovým materiálem, který musel být před touto činností vždy nasbírán. Z důvodu dodržení hygieny byl k činnosti vždy použit čistý, nezávadný materiál. Při volbě materiálu bylo důrazně dbáno na bezpečnost dětí, aby zbytečně nedošlo ke zranění. Některé hotové výrobky byly následně využity pro další potřeby školní družiny (soutěže dětí, dětský karneval, mezinárodní den dětí, veřejná vystoupení). Některé výrobky si děti odnesly hned domů.

Děti se učily, že i s tímto materiálem je důležité šetřit, není třeba vše bezdůvodně vyhazovat. Děti do všech činností zapojovaly fantazii, tvořivost, musely spolupracovat a vždy získaly pocit uspokojení. Docházelo k celkovému rozvoji osobnosti po stránce kognitivní, afektivní i psychomotorické. I stanovené vzdělávací cíle byly vždy naplněny. Děti získaly a utvrdily se

ve vědomí toho, že i zdánlivě staré nepotřebné věci můžeme využít i k výrobě opravdu velmi hodnotných výrobků, které dál přináší radost a obohacují život člověka.

Během realizace jednotlivých činností jsem použila metodu pozorování. Dělala jsem si průběžně poznámky, které jsem následně použila pro hodnocení. Zpracování metodických listů a jejich ověřování bylo pro mě hodnotnou zpětnou vazbou. Zjistila jsem, jaké mají děti schopnosti, dovednosti, jak reagují na různé podněty.

Domnívám se, že tato bakalářská práce může být přínosem nejen pro učitele, vychovatele, studenty pedagogických oborů, ale i pro samotné děti a jejich rodiče, kterým metodické listy mohou sloužit jako inspirace k tvořivé činnosti.

Seznam zkratk

RVP ZV Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

ŠD školní družina

ZŠ a MŠ základní škola a mateřská škola

Seznam použité literatury a pramenů

- HÁJEK, Bedřich. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: IDM MŠMT, 2004. ISBN 80-86784-06-1.
- HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER Břetislav a PÁVKOVÁ Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.
- HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER Břetislav a PÁVKOVÁ Jiřina. *Pedagogika volného času*. 2. přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-471-6.
- HOROVÁ, Jitka. *Ateliér výtvarných nápadů: praktický kalendář tvořivé recyklace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0735-1.
- HOROVÁ, Jitka. *100 inspirací z Ekoateliéru: moderní abeceda tvořivé recyklace*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-748-0.
- KALHOUS, Zdeněk. *Školní didaktika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1998. ISBN 80-7067-920-4.
- KALHOUS, Zdeněk. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X.
- KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 7. vyd., v SPN 2. rozšíř. a dopl. vyd. Praha: SPN, 2005. ISBN 80-7235-272-5.
- KRATOCHVÍLOVÁ, Emília. *Pedagogika volného času: výchova v čase mimo vyučování v pedagogickej teórii a v praxi*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2004. ISBN 80-223-1930-9.
- KROUPOVÁ, Libuše, FILIPEC, Josef. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. 4. vyd. Praha: Academia, 2005. ISBN 978-80-200-1347-7.
- LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ Dana. *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
- MAŇÁK, Josef. *Nárys didaktiky*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3123-9.

- NOVÁKOVÁ, Zdenka. *Bezpečnost a ochrana zdraví žáků na školách – školní a pracovní úrazy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1806-3.
- OBST, Otto. *Obecná didaktika*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017. ISBN 978-80-244-5141-1.
- SPOUSTA, Vladimír. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. ISBN 80-210-1274-9.
- ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. ISBN 80-7067-953-0.
- TŮMA, Jiří. *Pedagogika volného času*. Praha: Vysoká škola tělesné výchovy a sportu PALESTRA, spol. s r.o., 2018. ISBN 978-80-87723-43-2.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
- VODÁKOVÁ, Jitka. *Praktické činnosti III: využití odpadových a zbytkových materiálů*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-232-6.

Internetové zdroje:

- BIOODPADY. *TŘÍDĚNÍ ODPADU CZ* [online]. Praha: CONCEPT42, 2023 [cit. 2022-10-10].
Dostupné z: <https://www.trideniodpadu.cz/biodpad>
- Krátce o třídění. *EKO-KOM* [online]. Praha: EKO-KOM, 2023 [cit. 2022-10-10].
Dostupné z: <https://www.ekokom.cz/cz/ostatni/pro-verejnost/kratce-o-trideni/>
- MASOPUST 2023: Lidové zvyky, tradice a význam masopustních oslav. *Radíme JAK...* [online]. 2023 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://radimejak.cz/masopust-vyznam-zvyky-tradice/>
- Nebezpečné odpady. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. Praha, 2023 [cit. 2022-10-10].
Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/nebezpecne_odpady
- Pojem zájmy. *Scs.abz.cz* [online]. Ostrava: ABZ knihy, 2023 [cit. 2023-02-28].
Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/zajmy>

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. *Edu.cz* [online]. Praha: MŠMT, 2022 [cit. 2022-12-03]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

TEXTIL. *TRÍDĚNÍ ODPADU CZ* [online]. Praha: CONCEPT42, 2023 [cit. 2022-10-10]. Dostupné z: <https://www.trideniodpadu.cz/textil>

UPCYKLACE. *Samosebou.cz* [online]. Praha, 2023 [cit. 2022-10-10]. Dostupné z: <https://www.samosebou.cz/slovník/upcyklace/>

Vyhláška č. 74/2005 Sb.: Vyhláška o zájmovém vzdělávání. *ZÁKONY PRO LIDI* [online]. AION CS, 2023 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-74>

Zákon č. 561/2004 Sb.: Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). *ZÁKONY PRO LIDI* [online]. AION CS, 2023 [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561#cast1>

Další zdroje:

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání – Klíč k životu: Základní škola a Mateřská škola Prosenice.

Seznam obrázků

Obr. 1. Materiál na výrobek – adventní kalendář.	35
Obr. 2. Pomůcky a materiál – adventní kalendář.	35
Obr. 3. Nastříhané ruličky a sladkosti – adventní kalendář.	35
Obr. 4. Navázané balíčky – adventní kalendář.	36
Obr. 5. Konečný adventní kalendář.	36
Obr. 6. Materiál – panáčky z plovací nudle.	39
Obr. 7. Hotový výrobek – panáčky z plovací nudle.	39
Obr. 8. Materiál na výrobek – riflovina – kapsář.	42
Obr. 9. Materiál na výrobek – páčky – kapsář.	42
Obr. 10. Zadní strana výrobku – kapsář.	43
Obr. 11. Zadní strana výrobku podlepená – kapsář.	43
Obr. 12. Hotový výrobek – kapsář.	43
Obr. 13. Materiál na výrobek – stojánek na tužky.	46
Obr. 14. Hotový výrobek – stojánek na tužky.	46
Obr. 15. Materiál na výrobek – jelita a jitrnice.	50
Obr. 16. Hotový výrobek – jelita a jitrnice.	50
Obr. 17. Materiál na výrobek – vázičky.	53
Obr. 18. Hotový výrobek – vázičky.	53
Obr. 19. Materiál na výrobek – maňásci.	56
Obr. 20. Hotový výrobek – maňásci.	56
Obr. 21. Materiál na výrobek – puzzle z proložek.	59
Obr. 22. Vybarvené díly skládačky – puzzle z proložek.	59
Obr. 23. Ukázka skládání – puzzle z proložek.	60
Obr. 24. Hotový výrobek – puzzle z proložek.	60
Obr. 25. Materiál na výrobek – tomahavky.	63
Obr. 26. Hotový výrobek – tomahavky.	63
Obr. 27. Materiál na výrobek – náramek.	66
Obr. 28. Hotový výrobek – náramek.	66

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Básnička Adventní věnec.

Příloha č. 2 – Kresba a popis imaginárních postav, vymyšlení jména postavy.

Příloha č. 3 – Puzzle.

Příloha č. 4 – Barevné pastelky.

Příloha č. 5 – Video – písnička Zabijačka, Pavel Novák.

Příloha č. 6 – Video Jak vyrábíme nejlepší jitrnice.

Příloha č. 7 – Video – písnička Povídej maminko, Jiří Zmožek.

Příloha č. 8 – Divadlo zahrané pedagogem rozhovor dvou maňásků.

Příloha č. 9 – Hra UBONGO a tangramy.

Příloha č. 10 – Básnička Indiáni.

Přílohy

Příloha č. 1 – Básnička Adventní věnec.

Adventní věnec

Máma dneska na stoleček,
položila věneček.
Na něm čtyři svíčky stojí,
kol dokola samé chvojí.
Taky mašle, jabka, šišky.
Mami, tak už zapal svíčky.

Dnes jen první zapálíme,
pak každou další neděli
další svíčku rozsvítíme,
to abychom věděli,
kolik ještě že dní zbývá
ode dneška do Vánoc.
Naštěstí jich už není moc.

Zdroj: Advent. *DĚTSKÉ STRÁNKY* [online]. Praha: imprimis, 2022 [cit. 2023-03-08].

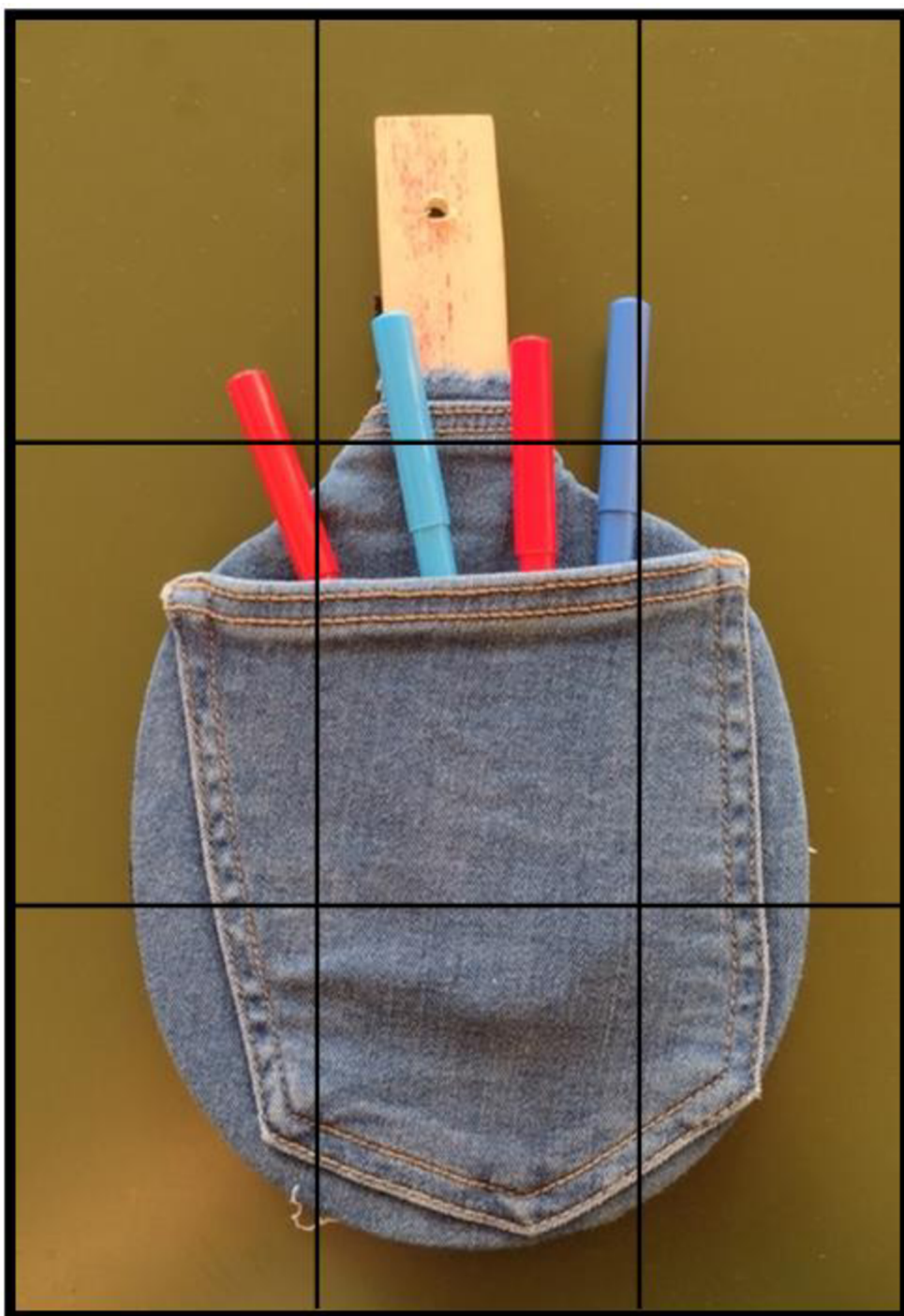
Dostupné z: <https://www.detskestranky.cz/advent/>

Příloha č. 2 – Kresba a popis imaginárních postav, vymyšlení jména postavy.

Zdroj: vlastní.

Příloha č. 3 – Puzzle.

Zdroj: vlastní.

Příloha č. 4 – Barevné pastelky.

Zdroj: vlastní.

Příloha č. 5 – Video – písnička Zabíjačka, Pavel Novák.

Zdroj: Zabíjačka. *YouTube* [online]. Google, 2018 [cit. 2023-03-11].

Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=40B6za8iG8w&ab_channel=PavelNov%C3%A1kD%C4%9AATEM

Příloha č. 6 – Video Jak vyrábíme nejlepší jitrnice.

Zdroj: Jak vyrábíme nejlepší jitrnice. *YouTube* [online]. Google, 2013 [cit. 2023-03-11].

Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=WYq5IYifi5c&ab_channel=ZelenaBohdanec

Příloha č. 7 – Video – písnička Povídej maminko, Jiří Zmožek.

Zdroj: Povídej maminko. *YouTube* [online]. Google, 2009 [cit. 2023-03-11].

Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=GAds2tZ4ngk&ab_channel=Grapsion

Příloha č. 8 – Divadlo zahrané pedagogem rozhovor dvou maňásků.

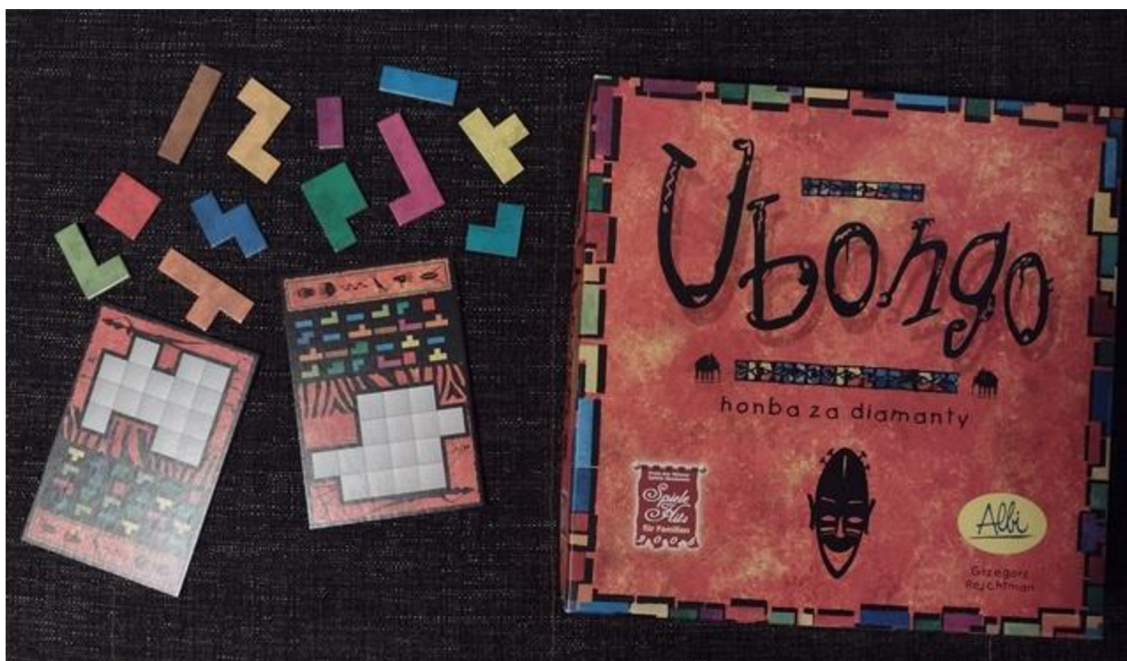
Maňásek 1: „Ahoj kamaráde, já jsem maňásek. Navlékám se na ruku a prsty. A co ty?“

Maňásek 2: „Ahoj, já jsem taky maňásek, ale moje babička je loutka. Je to taková figurka z loutkového divadla. Je moc pěkná a celá ze dřeva. Má krásné šaty a šátek přes vlasy.“

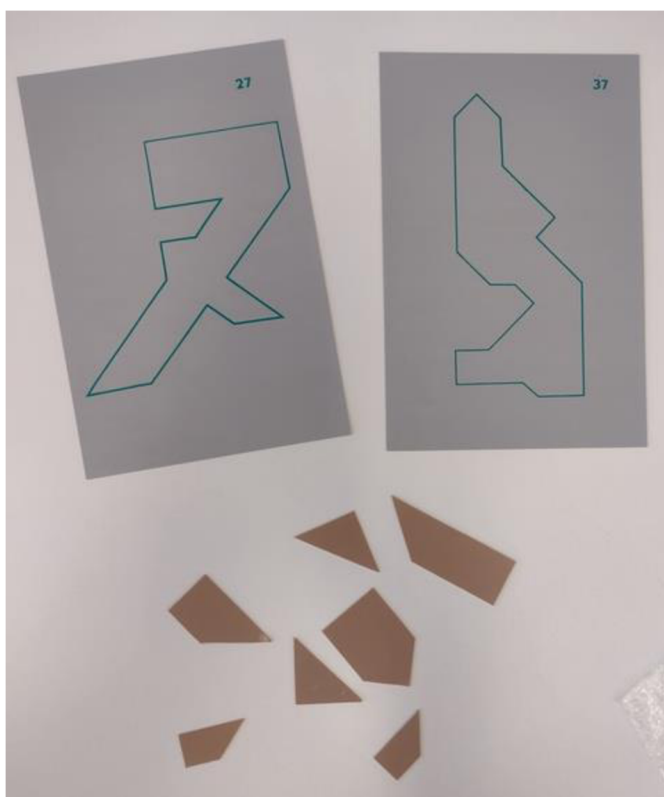
Maňásek 1: „Já jsem vyrobený z liché ponožky, která zůstala po oprání prádla sama v pračce a už se k ničemu jinému nehodila. Oči mám z knoflíků, nos z bambulky, pusu mi vyrobili prostřížením ponožky a nalepením papíru dovnitř. Mám i jazyk, bílé papírové zuby, vlasy z kousku barevné vlny.“

Maňásek 2: „Jé, já vypadám podobně jako ty. To jsem asi taky vyrobený z liché ponožky. Třeba nás dšti vyrobí více, abychom na tom světě nebyli jen dva. Tak co vy na to, děti?“

Příloha č. 9 – Hra UBONGO a tangramy.

Zdroj: vlastní.

Zdroj: vlastní.

Indiáni – Josef Kainar

Indiáni, ti se mají!
Celý den si jenom hrají.
Skáčou hejsa, hopsasa,
chytají se do lasa.
Potom vlezou do vigvamu,
zavolají na svou mámu:
„Mámo, mámo, máme hlad.“
Snědí vlka a jdou spát.
Do spánku jim pěkně vyjí
kojotové na prérii,
ráno sluníčko je vzbudí,
a ti malí chlapci rudí
hned vyběhnou mezi stany,
hrát si. Nač? Na indiány.

Anotace

Jméno a příjmení:	Vendula Ševčíková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Pavla Vyhnálková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023
Název práce:	Využití odpadových materiálů při práci s dětmi mladšího školního věku ve školní družině
Název v angličtině:	Utilization of waste materials at work with young school age in school club
Anotace práce:	Tématem práce je využití odpadového materiálu při práci s dětmi ve školní družině. Teoretická část se zabývá vývojem dětí v mladším školním věku, výchovou ve volném čase a zájmovou činností, popisem školní družiny, odpadovým materiálem a didaktikou. V praktické části je realizován výtvarně-pracovní projekt.
Klíčová slova:	mladší školní věk, volný čas, výchova mimo vyučování, zájmová činnost, školní družina, odpadový materiál, výtvarně-pracovní činnosti
Anotace v anglickém jazyce:	The topic of thesis is utilization of waste materials with young scholar age children at school club. Theoretical part deal with development in young scholar age, education at free time and hobby, description of school club, waste materials and didactics. At practical part is realized creative-work project.
Klíčová slova v anglickém jazyce:	young scholar age, free time, education outside of teaching, hobby, school club, waste material, creative-work activities
Počet příloh:	10
Počet titulů použité literatury a pramenů:	30
Rozsah práce:	74
Jazyk práce:	český